N°. 3. Donderdag 2 April 1903. 3de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 2.00
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 3.00
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10
Men abonneert zich voor minstens zes maanden ingaande op den dag der eerste toezending f 1.—

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Secretaris*, M. A. VAN HEEKEREN, **204 Oranje-Nassaustraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **109 Laan Copes v. Cattenb.**
Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" ***Haagpoort 4***, Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).

De ondergeteekende ....

wonende te .... *wenscht*

donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West" *tegen een jaarlijksche contributie van* f ......

.... den 190

Handteekening:

Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Voor den Noodlijdenden Javaan.

Van mej. v. O. in den Haag ontvangen.	f	5.—
Van mr. A. T. id.	-	10.—
Laatste restant in kas	-	474,39½
Totaal in kas op 1 April:	f	489.39½

Namens de Zendelingen-Vereeniging te Rotterdam, werd ons gevraagd of uit de ingekomen gelden ook steun zou kunnen worden verleend aan den Zendeling C. J. Hoekendijk te Indramajoe, die in de Rotterdammer van 8 Maart een zoo treffende beschrijving gaf, van hetgeen te Indramajoe door den hongerlijdenden inlander geleden wordt en doet wat in zijn vermogen is om de lijdendenden te redden. Reeds werd in Rotterdam onder de zendingsvrienden eene belangrijke som bijeengebracht en telegrafisch overgemaakt, maar er is nog steeds behoefte aan meer geld.

Het Dagelijksch Bestuur heeft geantwoord, dat het de aandacht onzer Zustervereeniging in Indië, voor zooveel dit nog noodig mocht zijn op den treurigen toestand in Indramajoe zal vestigen. Aan haar toch werd het op de meest nuttige wijze besteden der hier bijeenverzamelde gelden, toevertrouwd.

Mededeelingen.

I. Van het Hoofdbestuur:

Door den administrateur van het weekblad zal de ondervolgende circulaire worden gezonden aan hen, die de drie eerste nummers van onzen derden jaargang, ter lezing ontvingen:

„Wij dachten niet beter te kunnen doen, ten einde onze Vereeniging „Oost en West" onder Uwe aandacht te brengen, dan, zooals wij hebben gedaan, n.l.: door U achtereenvolgens drie exempl. van ons Weekblad ter lezing toe te zenden.

Wij vertrouwen, dat U ons Weekblad niet ongelezen ter zijde hebt gelegd en dus van den inhoud kennis hebt genomen.

En dan kan het niet anders, of U zal zijn gebleken, wat het doel en streven van onze Vereeniging is, hetgeen voor ieder Nederlander, — want *allen* zijn wij bij de Indische belangen geïnteresseerd — een spoorslag moet wezen om onze Vereeniging daadwerkelijk te steunen.

Niet uit koud egoïsme, maar uit ware humaniteit tegenover de Indische bevolking van Oost- en West-Indië.

Niet alleen bevorderlijk aan het welzijn van de Indische bevolking der Ned. Koloniën en Bezittingen is het werk der Vereeniging, maar ook aan dat van uwe en onze naaste omgeving, die in de Koloniën in verschillende betrekkingen werkzaam zijn. Wat is toch ons program?

„Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze „Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der „welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door „het verleenen van onderlinge hulp, ware belang„stelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds."

Behalve het verspreiden van die populaire kennis op allerlei gebied omtrent ons Rijk in de Indiën, heeft „Oost en West" tot doel: „het bevorderen der belangen van allerlei aard van de inwoners van Nederlandsch Oost- en West-Indië en ook van hen, die daarheen willen vertrekken of die, na er te hebben gewoond, in het Vaderland terugkeeren of gevestigd zijn".

De Vereeniging heeft, behalve voor de bevordering der Indische nijverheid en kunstnijverheid, ook nog Commissiën, die raad en inlichtingen geven omtrent hôtels, pensions, huisvesting, inrichting, onderwijs, werkkring, medische hulp, inkoopen van allerlei aard, enz. aan Indische familiën in Nederland en die zorgen voor het goed onder dak brengen, liefderijke verpleging en degelijk onderwijs der uit de Indiën voor hunne opvoeding naar Europa gezonden kinderen.

Het orgaan der Vereeniging werd in Maart 1901 opgericht en telde aanvankelijk **1000** leden-lezers en abonnés, en reeds in Maart 1903 werd *Het Koloniaal Weekblad* verspreid onder ± **3000** leden en abonnés in Nederland en zijne Koloniën. Een treffend bewijs, dat het Weekblad aan de eischen voldoet en wij U derhalve het geregeld lezen daarvan mogen aanbevelen.

Daarbij biedt het voor leveranciers, administratiekantoren en bankinstellingen, pensionhouders, onderwijsinrichtingen en kostschoolhouders, meubelfabrikanten, decorateurs, behangers, huizenverhuurders enz., eene uitmuntende gelegenheid aan, om zich in betrekking te stellen met den repatrieërenden of vertrekkenden Indischman. Immers het wordt behalve aan leden en geabonneerden, ook aan alle mailbooten gratis toegezonden en op de leestafels der voornaamste societeiten, koffiehuizen en hôtels ter lezing gelegd.

Op verschillende wijzen kunt U aan de Vereeniging uwe sympathie betuigen en haar steunen:

a. door donateur(trice) of lid te worden; dan wordt U het Weekblad kosteloos toegezonden;
Het lidmaatschap, ook voor Vereenigingen en Vennootschappen, bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50).
Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éénš schenken van f 100, zijn donateur(trice).
b. door 't nemen van een abonnement van het Weekblad;
c. door in genoemd Weekblad geregeld te adverteeren.

(Aan dag- en Weekbladen zijn wij genegen geregeld exemplaren in ruil te zenden).

Namens het Hoofdbestuur,
De Administrateur van het Weekblad,
W. VAN DER ZIJL.

Wij meenen dit stuk ook onder de aandacht van onze leden en abonné's te moeten brengen, opdat zij er opnieuw eene aanleiding in vinden, om in hunne omgeving voor „Oost en West" *persoonlijk propaganda te maken.* Dit is ongetwijfeld het beste middel tot bereiking van het doel, waarnaar wij streven. *Het geheele Nederlandsche volk moet belang gaan stellen in de Overzeesche koloniën en bezittingen!*

II. Van het Dagelijksch Bestuur:

A. Men heeft ons verzocht maandelijks op te geven de namen der nieuwe leden met hunne woonplaats en de jaarlijksche contributie. Wij vinden dit een goeden raad, ook voor de contrôle op mogelijke fouten en beginnen hieronder met die naamlijst over Maart j.l.

			Contributiën.	
Mevr.	I. Winter, geb. Picardt	Amsterd.	f 1.50	Lid.
Heer	N. Slegt	Apeldoorn	〃 1.50	〃
〃	J. H. Cordes	〃	〃 1.50	〃
〃	C. C. Kayser	〃	〃 1.50	〃
Mevr.	S. C. Cramer	〃	〃 1.50	〃
Heer	Lamie	Arnhem	〃 1.50	〃
Heer	P. D. Alta	Bussum	〃 5.—	Donateur.
〃	Otto Pütz	Darmstad	〃 1.50	Lid.
〃	J. L. Verweij Mejan	Dieren	〃 1.50	〃
〃	J. H. Bik	'sGravenh.	〃 1.50	〃
〃	J. Ch. v. Es, geb. Willer	〃	〃 2.50	〃
〃	C. J. Smith	〃	〃 1.50	〃
〃	H. J. Meertens	〃	〃 1.50	〃
〃	J. C. M. van de Hoorn	〃	〃 1.50	〃
〃	P. B. Goudschaal	〃	〃 1.50	〃
〃	C. J. Laceulle Jr.	〃	〃 1.50	〃
Mej.	G. B. Schut	〃	〃 1.50	〃
〃	C. Wiggelendam	〃	〃 1.50	〃
Dr.	J. Kraijenbelt	〃	〃 1.50	〃
Mevr.	Kraijenbelt, geb. Sterkman	〃	〃 1.50	〃
〃	Eklaar van Notten	Utrecht	〃 1.50	〃
〃	van Lessen—de la Lande Cremer	Groningen	〃 1.50	〃
Mej.	J. A. M. Schimpff	Leiden	〃 2.—	〃
Heer	J. Kunst.	〃	〃 1.50	〃
〃	A. van der Plas	〃	〃 1.50	〃
〃	A. A. Lijsten	〃	〃 1.50	〃
〃	H. E. K. Ezerman	〃	〃 1.50	〃
〃	A. de Wietingen	Maastricht	〃 1.50	〃
Firma	Brocades en Stheeman	Meppel	〃 3.—	〃
Mevr.	Gonggrijp	Nijmegen	〃 1.50	〃
Heer	Perseijn	〃	〃 10.—	Donateur.
〃	van Wessem	〃	〃 1.50	Lid.
〃	W. F. Cools	〃	〃 1.50	〃
Firma	Drukker en Cohen	〃	〃 1.50	〃
Mevr.	de Wed. van Gorkum	〃	〃 1.50	〃
Heer	E. A. Nantz	Oegstgeest	〃 1.50	Lid.
〃	F. C. van den Arend	Rotterdam	〃 1.50	〃
〃	W. Cornelis	〃	〃 2.50	〃
〃	A. Muntz	〃	〃 1.50	〃
Mevr.	Granberg—Baelde	〃	〃 2.50	〃
Mr.	L. B. Telting	〃	〃 1.50	〃
Mr.	J. J. Bergsma	〃	〃 1.50	〃
Heer	Hardenberg	Teteringen bij Breda	〃 1.50	〃
〃	W. J. van de Bent	〃 〃 〃	〃 1.50	〃
Jonkh.	J. M. van Asch van Wijck	Utrecht	〃 1.50	〃
Heer	Rich. N. van der Elst.	〃	〃 1.50	〃
Mevr.	J. P. Wesselink-van Rossum	〃	〃 1.50	〃
Z. Ex.	de Gouvern. van West-Indië Lely		〃 10.—	Donateur.
Heer	W. L. ten Harmsen v/d Beek	Paramaribo	〃 2.50	Lid.
〃	Adolf T. C. Curiel	〃	〃 2.50	〃
〃	J. A. van Beek	〃	〃 2.50	〃
〃	Arnold J. Polak	〃	〃 2.50	〃
〃	L. Favorey	〃	〃 2.50	〃
〃	J. F. van Emden	〃	〃 2.50	〃
〃	C. C. van Faaber	〃	〃 2.50	〃
〃	Harrij ter Kuile	Enschedé	〃 1.50	〃
〃	J. M. Valk	'sGravenhage	〃 1.50	〃
〃	A. D. Wempe	〃	〃 1.50	〃
〃	J. R. Goddard	Leiden	〃 1.50	〃
〃	J. Hissink	's Gravenhage	〃 1.50	〃
Mevr.	v. Genderen Stort, geb. Stort	〃	〃 1.50	〃

B. Hieronder volgen de namen der **candidaten** door de verschillende afdeelingen **voor lid van het Hoofdbestuur** gesteld. Van enkele afdeelingen zijn de candidatenlijsten nog niet ingekomen.

Candidaten-lijst.

VOOR DEN HAAG: (5 Hoofdbestuursleden).

Mej. H. W. van Baak.
Dr. H. Blink, *Aardrijkskundige.*
Mevr. M. ten Bosch—Bosscher.
Mevr. van der Burg—Stoll.
J. M. J. Catenius, *Gep. Luit. Kol. O. I. L.*
Mr. L. Th. van Deventer.
Dr. J. W. L. van Dissel, *Oud-Off. v. gez. O. I. L.*
Mr. W. A. van Emden, *Gep. W.-Indisch Ambt.*
G. P. H. H. Gonggrijp, *Oud-Lid O. I. Rekenkamer.*
J. Habbema, *Oud O. I. Ambtenaar.*
Mej. E. A. Haighton.
M. A. van Heekeren, *Gep. Kapt. O. I. L.*
P. H. van der Kemp, *Oud O. I. Hoofdambtenaar.*
Mr. J. W. van Lansberge, *Oud-Gouv. Generaal N. O. I.*
J. M. Pijnacker Hordijk, *Lid 2e Kamer St.-Gen.*
G. A. Scherer, *Oud-Lid v. d. Raad v. N. I.*
L. P. F. Schimpf, *Gep. Kapt. O. I. L.*
Mr. G. van Slooten.
Mr. A. Slotemaker
Mevr. M. Tersteeg—Pronk.
H. L. Vorstenbos, *Gep. Kol. O. I. L.*
Mevr. N. van Zuylen—Tromp.
G. E. V. L. van Zuylen, *Gep. Kol. O. I. L.*

VOOR AMSTERDAM: (één of twee leden).

Abdul Rivaï, *Docter djawa, Redacteur „Bintang Hindia."*
W. van Esveld, *Directeur Surinaamsche Bank.*
O. Knaap, *Letterkundige.*
Mr. H. Smeenge, *Lid 2e Kamer St. Gen.*
Ds. H. H. Zaalberg, *Oud W. I. predikant.*

VOOR ARNHEM: (één of twee leden).

P. J. Avis, *Oud. Ass. Resident.*
J. Jonker, *Lid N. I. Rekenkamer.*
E. A. H. van der Heide, *Gep. O. I. Ambtenaar.*

VOOR APELDOORN: (één lid).

E. W. van Baerle, *Gep. Kapt. O. I. L.*
P. B. Bruijn van Rozenburg, *Gep. Luit. Kl. O. I. L.*
Mej. A. A. Jonkers.
K. H. Koentze, *Gep. Kapt. Mariniers.*

VOOR BREDA: (één lid).

F. P. L. van Driel, *Gep. Luit. Kol. O. I. L.*
Mej. C. Lammerts van Bueren.
J. C. van Reijn, *Gep. Kapt. O. I. L.*
Mevr. H. Stapel.

VOOR NIJMEGEN (één of twee leden).

L. M. E. R. C. von Bose, *Gep. Kapt. O. I. L.*
K. F. Caspersz, *Gep. Maj. O. I. L.*
J. L. Pierson, *Oud-Hoofdingenieur O. I.*
H. W. van Ravenswaaij, *Oud.-Resident O. I.*

VOOR ROTTERDAM: (één of twee leden).

Mr. D. Fock, *Lid 2e Kamer St.-Gen.*
S. P. W. Meurs, *Cand. Notaris.*
J. J. Romein.
Jhr. mr. J. L. H. C. van Weiler.

VOOR UTRECHT: (één of twee leden).

Dr. C. L. van der Burg, *Oud-Geneesheer N. I.*
Mevr. van Oeveren—van Schaïk.
Prof. dr. F. A. F. C. Went, *Hoogleeraar.*
D. F. Romein, *Gep. Kapt. O. I. L.*
Mevr. W. Weusman-Luitjes.

HERINNERING.

C. Jaarlijksche Algemeene Vergadering der Vereeniging

op maandag **6 April 1903** des n. m. ten **2 ure** in de directiekamer van het **Logebouw** *Rijnstraat* te **Arnhem.**

Agenda:

1o. Mededeeling der werkzaamheden van het Bestuur in het afgeloopen jaar en van den toestand der Vereeniging.

2o. Geldelijke verantwoording van den Penningmeester.

3o. Verkiezing van leden voor het Hoofdbestuur en van den president, den penningmeester en den secretaris der Vereeniging.

4o. Benoeming der Commissie, belast met het onderzoek der Rekening en Verantwoording van den penningmeester over het loopende jaar.

5o. Behandeling van het Concept-Huishoudelijk Reglement der Vereeniging, zóoals dit door het Hoofdbestuur werd opgemaakt en in dit blad is opgenomen.

N. B. Met nadruk wordt de aandacht er op gevestigd, dat de Algemeene Vergadering, behalve voor de afgevaardigden der afdeelingen, ook toegankelijk is *voor alle donateurs en leden der Vereeniging* en dat deze het recht hebben om aan de besprekingen deel te nemen (art. XV der Statuten).

D. Op denzelfden dag (6 April) des v. m. ten 11¼ ure in hetzelfde locaal **Hoofdbestuursvergadering** ter bespreking van alles, wat in de Algemeene Vergadering zal worden behandeld.

E. De Koninklijk goedgekeurde, gewijzigde Statuten zijn opgenomen in de Staatscourant van 26 Maart 1903, no. 72.

Bij het afdrukken dier Statuten in het tweede blad van ons vorig nummer werden in art. VII 2e alinea eenige woorden weggelaten.

Die alinea wordt daarom hieronder opnieuw afgedrukt:

„Zij (de Vereeniging) wordt in en buiten rechten „vertegenwoordigd door een Hoofdbestuur, bestaande „uit minstens 9 leden, waarvan ten minste 3 en „hoogstens 5 in 's Gravenhage zullen woonachtig zijn, „en waarin iedere Afdeeling van 50 leden of meer, „door minstens een harer leden moet vertegenwoordigd „zijn. Uit de te 's Gravenhage gevestigde leden van „het Hoofdbestuur, worden door de Algemeene Vergadering benoemd: één Voorzitter, één Secretaris en „één Penningmeester, die te zamen het Dagelijksch „Bestuur vormen."

Emigratie van Javanen.

In ons vorig nummer werd in de rubriek Oost-Indische Berichten de aandacht gevestigd op het, in hoofdes dezes genoemde onderwerp, dat onzes inziens voor de toekomst van het javaansche volk van zeer groot belang is, welke meening ook door de regeering gedeeld wordt, getuige het feit dat in de Nota, waarin de minister van koloniën het standpunt der regeering in zake de Eereschuld en de, aan Indië te verleenen hulp uiteenzette, werd medegedeeld dat het, aan de noodlijdende kolonie eventueel te verstrekken tijdelijk renteloos voorschot o. a. ook zou worden aangewend voor emigratie van Javanen op groote schaal.

In de laatste twintig jaren is de bevolking van Java met omstreeks negen millioen hoofden of zes en veertig percent toegenomen. Gaat dit zoo voort en blijven de, door cynici als gewone verschijnselen aangemerkte correctieven uit of worden, beter gezegd, krachtige maatregelen genomen om aan de, nu reeds bij wijze van zoogenaamde natuurlijke correctieven tegen de overbevolking op Java op den voorgrond tredende hongersnood en epidemiën paal en perk te stellen, dan zou dit eiland na nog eens twintig jaren omstreeks veertig millioen zielen tellen, d. i. ongeveer 17500 op de vierkante geografische mijl. Wat dit beteekent voor een land, waar de bevolking nagenoeg geheel van den landbouw bestaat en dit haar bedrijf nog op vrij primitieve wijze, met onvoldoende irrigatie, geen bescherming tegen overstrooming, soms gebrekkigen waterafvoer, zonder gebruikmaking der hulpmiddelen eener intensieve cultuur, uitoefent, behoeft wel niet nader te worden uiteengezet.

Het is waar dat voor de jaren, die nu komen zullen, de vraag aan de orde is gesteld, hoe de nijverheid van den inlander zelf meer zal kunnen opleven en dat nu, vooral op de dynamische kracht, die in de bevolking zelve schuilt, het oog zal worden gericht, een streven, waarbij onze vereeniging zich in goed gezelschap bevindt. „Het zal dan een pogen worden", sprak de tegenwoordige Premier den 22en November 1900, „om de Indische bevolking zelve uit den agricultuurstaat tot den industrieelen staat op te heffen". Maar, hoewel we, ook met 't oog op het vorenstaande, overtuigd zijn dat de regeering aan onze vereeniging haren steun niet onthouden zal tot het bereiken van 't hier beoogde doel, we blijven ons

niet ontveinzen, dat de weg een moeielijke is en de, eindelijk zoo goed als zeker te verwachten goede resultaten eerst in eene. zij 't niet al te verwijderde toekomst voor de bevolking van Java kunnen worden verkregen.

Het javaansche volk heeft meer dadelijke hulp noodig in afwachting van 't tijdstip, waarop door verbeterde waterstaatstoestanden, door degelijker landbouwbedrijf en bevordering van huisvlijt en nijverheid, zijn welvaart en daarmede zijn koopkracht in die mate zullen zijn toegenomen, dat het, zonder een beroep op officieele en particuliere liefdadigheid te moeten doen, zijn te kort voor zoovele monden van elders kan betrekken.

Nu reeds overtreft de invoer van rijst op Java verreweg den uitvoer van dat artikel en wel in steeds stijgende mate. In 1899 werden omstreeks 53 millioen kilogrammen rijst op het eiland ingevoerd en ruim 46 millioen kilogrammen van daar uitgevoerd. Twee jaren later gaven de statistieken voor in- en uitvoer van bedoeld artikel reeds resp. de volgende hoeveelheden aan: 329- en 34 millioen kilogrammen.

Nu is het ook weer waar, dat door het oprichten van landbouwscholen, welker streven er op gericht zal zijn om verbetering te brengen in de cultuur van voedings- en andere nuttige gewassen, en door uitbreiding der bevloeiïng met wat daarbij behoort, het productie-vermogen van den javaanschen bodem zal kunnen worden verhoogd, maar ook in dit opzicht zullen, vooral wanneer door gebrek aan geld geen irrigatie op flinke schaal kan worden toegepast, de goede uitkomsten zich nog geruimen tijd laten wachten, voordat ze zich in eenigszins belangrijke mate zullen doen gevoelen.

En intusschen groeit het javaansche volk, dank zij hare fabelachtige productiviteit, tegen alle mogelijke natuurlijke correctieven in, steeds aan, zoodat wanneer niet op krachtige, verstandige wijze aan het teveel der bevolking van Java een debouché buiten dat eiland wordt verzekerd vroeg of laat toch weer de vraag aan de orde zou komen, op welke wijze zal moeten worden voorzien in de eerste levensbehoeften van eene, in sommige deelen van het eiland, op een te kleine ruimte samengepakte bevolking.

Ongetwijfeld zal hiertoe altijd in de eerste plaats noodig wezen, om voor de noodlijdende bevolking door werkverschaffing als anderszins de middelen te verschaffen om de noodige levensbehoeften binnen haar bereik te brengen.

Hier vindt thans de particuliere liefdadigheid een ruim veld om, naast de officieele bemoeienis ter zake, in het belang van den Javaan werkzaam te zijn. Zou het nu ook, met meer goeden wil dan tot nu toe door 't nederlandsche volk aan den dag werd gelegd, mogelijk wezen om de noodlijdende bevolking van Java door de moeielijke tijden heen te helpen, die zij thans beleeft, dan zal de overbevolking van het eiland toch in latere tijden weer een spaak in het wiel van den vooruitgang kunnen steken.

Trouwens op 't oogenblik bestaat er nog geen overbevolking op Java, maar wel zooals wij hier boven reeds aanduidden eene partieele ophooping in sommige gedeelten van het eiland, welke mede oorzaak is van de verminderde productiviteit van den bodem in die streken, waaraan met 't oog op de behoefte der bewoners, de zoo noodige periodieke rust veelal moest worden onthouden.

Om het teveel uit de, nu reeds overbevolkte streken van Midden-Java af te voeren, komen in de eerste plaats in aanmerking de nagenoeg onbevolkte woeste gronden in verschillende residentiën van het eiland, en de reeds bestaande stroom van landverhuizers uit Midden-Java naar enkele dier bedoelde residentiën kan een vingerwijzing zijn voor het gouvernement op den weg, dien het hier wenscht in te slaan. Een weg, waarvan door de, aan den assistent-resident Heyting verleende opdracht om het emigratie-vraagstuk te bestudeeren, het tracé binnen een niet te lang tijdsverloop zal kunnen worden getrokken, en die zeer zeker ook naar de buitenbezittingen zal moeten voeren.

Waar zich nu, ook tengevolge van overbevolking voornamelijk in Midden-Java zoo treurige toestanden voordoen als die, welke herhaaldelijk in ons blad aan de hand van mededeelingen aan de indische bladen, maar ook naar aanleiding van betrouwbare particuliere berichten werden geschetst, rijst de vraag of het gouvernement zulks niet hadde kunnen voorzien en in tijds maatregelen treffen, om de emigratie uit die streken te leiden en te bevorderen.

Het is echter werkelijk tot een proef gekomen, maar het is ook bij die eene, schijnbaar eenigszins mislukte proef gebleven, die nog in de laatste jaren zelfs in de indische pers werd aangevoerd ten bewijze van het, als legende te boekstaven beweren, dat de Javaan niet emigreeren wil.

Gaan we de geschiedenis dier, in de negentiger jaren der vorige eeuw door het gouvernement genomen proef, om woeste gronden in het Zuid-Soekapoerasche der Preanger-Regentschappen met Javanen uit de residentie Bagelen te koloniseeren, even na.

In het jaar 1890 werd besloten om tot genoemd doeleinde een som van f 10000 beschikbaar te stellen, welk bedrag successievelijk tot f 40000 werd opgevoerd, nadat een poging van het gouvernement om, na de installatie der eerste kolonisten, de emigratie naar Zuid-Soekapoera aan het initiatief en de risico der inlanders zelven over te laten, had gefaald.

Het, voor de kolonie aangewezen terrein was geenszins van dien aard, dat de lieden daardoor konden worden aangetrokken zonder eenige officieele aansporing, in den vorm eener geldelijke tegemoetkoming voor reiskosten en eerste inrichting. De streek was, zooals ook in de Koloniale Verslagen vermeld wordt, vruchtbaar, maar — in de nabijheid der javaansche kolonie bevonden zich uitgestrekte sawahs, terwijl ook een deel der, voor sawahs bestemde terreinen uit braakland bestond.

Weldra werden de kolonisten dan ook door koortsen geteisterd en de afgezonderde ligging der streek, waardoor zoo goed als niet te denken viel aan het te gelde maken van den oogst, was met genoemde omstandigheid oorzaak dat vele kolonisten weer naar hunne oude woonsteden terugkeerden, tengevolge waarvan, niettegenstaande den aanhoudenden stroom van nieuwelingen, het aantal blijvers van 902 op het einde van 1891 tot 400 op het einde van 1894 was geslonken.

In laatstgenoemd jaar had de kolonie de crisis doorstaan, welke voor nagenoeg alle landbouwkoloniën is weggelegd, en zich vooral in warmere luchtstreken sterk accentueert. De, nu als rijk bekend staande vlakte van Metidja b.v. heeft te voren, twintig jaren lang den dood van een ieder geëischt, die zich daar op den grond wilde vestigen.

Den financieelen steun van het gouvernement voor aanvulling van de, b.v. in 1892 in den letterlijken zin des woords gedecimeerde rijen der kolonisten had de jeugdige kolonie reeds sedert den 1en Januari van het jaar 1893 moeten derven. Maar, nadat de kolonie ter dege uitgeziekt was, zoodat in het jaar 1896 het aantal der geboorten dat der sterftegevallen overtrof, kwamen de lieden uit eigen beweging zich uit Midden-Java hier vestigen, terwijl b.v. in dat jaar slechts 9 kolonisten naar hun oude woonplaatsen terugkeerden, tegen 317 in het ongeluksjaar 1892, dat niet minder dan 102 slachtoffers onder de landverhuizers had geëischt.

Ook na 1896 kon steeds gunstig worden gerapporteerd over de kolonie in Zuid-Soekapoera, die in omvang bleef toenemen en b.v. op het einde van het jaar 1900 reeds weder 827 javaansche bewoners telde.

Zooals wij reeds aanstipten, werd ook elders op Java het verschijnsel van dergelijke kleine trekken, als die naar het Zuid-Soekapoerasche, in de, aan overbevolking lijdende residentiën waargenomen. Zoo meldt het Koloniaal Verslag over 1897, dat de verhuizing uit naburige streken naar de districten Krawang en Adiarsa en van lieden uit Bagelen naar de districten Tjilatjap en Pegadingan, ter ontginning van woeste gronden, bleef aanhouden terwijl in datzelfde jaar in het zuiden van het district Kepandjen der afdeeling Malang drie nieuwe, door immigranten gestichte desa's verrezen.

Is het, met verwijzing naar het vorenstaande en met verwijzing ook naar de duizenden en duizenden Javanen, die hetzij in gouvernementsdienst, als soldaat, schrijver, ambtenaar of beambte, hetzij in dienst van particulieren, ver van hun geboorteland verwijlen en zich daar, voor het meerendeel hunner, gelukkig gevoelen, niet alleszins te rechtvaardigen, zoo we de zoolang geboekstaafde en ook in de nederlandsche bladen opgang doende bewering: dat de Javaan niet emigreeren wil, onder de sprookjes rangschikken?

Wij vermeenen dan ook gerustelijk te mogen aannemen, dat de regeering geenszins op onwil van de zijde der javaansche bevolking zal stuiten bij de eventueele uitvoering van haar voornemen om de emigratie van Javanen te bevorderen.

Wel meenen wij, dat van de wijze van uitvoering zal afhangen of goede, blijvende resultaten op de gewenschte schaal zullen worden verkregen.

Bij den geringen geldelijken steun, die als eerste stap. thans aan Oost-Indië door Nederland is toegezegd, zal er van emigratie op groote schaal, met gelijktijdigen spooraanleg voor Zuid-Sumatra b. v. geen sprake kunnen zijn. Daarom zou ons het beste lijken indien de volgende weg werd ingeslagen.

Men stichte zoowel op Java, als op de daartoe in aanmerking komende buitenbezittingen een aantal, voor gebiedsuitbreiding vatbare moederkolonies, die bij welslagen, waartoe de gouvernementshulp zoowel in financieel opzicht als met betrekking tot terreinkeuze, voorziening in geneeskundige hulp en zoo meer, moet bijdragen, den stroom van landverhuizers tot zich zullen lokken.

Bij de aanwijzing dier moederkolonies stelle men echter op den voorgrond om zooveel mogelijk rekening te houden met de politiek-administratieve indeeling der gewesten, waarin men de landverhuizing wil trachten te bevorderen, met dien verstande b. v. dat voor elke afdeeling elk regentschap, eene bepaalde kolonie wordt aangewezen, waar dus na de beslommeringen der eerste vestiging nieuw-aankomenden zich dadelijk op hun gemak gevoelen.

Aanbevelenswaardig zou het ons lijken zoo voor de aanwijzing van eene bepaalde kolonie voor lieden uit eenzelfde streek, aan inlanders met gezaghebbende stem in die streek de gelegenheid werd gegeven om eerst hun oordeel daarover uit te spreken, om ook op die wijze van dien kant geen lijdelijke tegenwerking te moeten duchten, ja veeleer medewerking te kunnen verwachten.

Wij hopen dat deze aangelegenheid met den meesten ernst en met den meesten spoed — zonder overhaasting — worde ter hand genomen, om aan millioenen Javanen van heden en van de toekomst een menschwaardig bestaan te verschaffen, waarnaar thans helaas zoo velen op hun, door de natuur zoo rijk bedeeld eiland tevergeefs hunkeren, zoo niet geheel door onze schuld, dan toch zonder dat wij, in die lange jaren, die achter ons liggen, ernstig overwogen hebben wat de dag van morgen brengen zou voor de millioenen, wier wel en wee ons is toevertrouwd.

Onze permanente Tentoonstelling.

Met de inschrijvingen voor deelname in het voor onze permanente tentoonstelling noodige kapitaal, gaat het nog maar heel kalm en wij geven den schrijver van ons hoofdartikel in dit nummer grootelijks gelijk, wanneer hij afdingt op den goeden wil van het gros der vermogende Nederlanders om iets van beteekenis te doen, ten einde Java op te heffen uit den noodlottigen economischen toestand, waarin het dreigt langzamerhand weg te zinken.

Schitterend vonden wij het voorbeeld, onlangs door een rijken Mexicaan gegeven, die 50.000 dollars aan den president der Republiek zond om daarmee een deel der, voor de ontwikkeling van het land hinderlijke, staatsschuld af te lossen.

Zooveel enthousiasme voor het algemeen belang mogen wij, van den in koeler klimaat getogen Nederlander, niet verwachten, maar wanneer de mannen van groot fortuin, d. i. van uit O en W. Indië, in de laatste of in vroeger jaren, gewonnen fortuin, iets hadden van de mildheid van dien rijken Mexicaan, dan zou de Minister van Koloniën heel andere beloften hebben kunnen doen, dan die, waartoe hij verplicht was zich onlangs, als eerste stap, te beperken. Dan zou Java, met vrijwillig bij elkaar gebrachte gelden tot delging van de eereschuld, door krachtige maatregelen te redden zijn.

Moge zulk eene edele opvatting van burgerplicht al mogelijk zijn geweest in den voor Nederland gulden tijd, van den roemvollen kamp onzer voorzaten tegen de Spaansche overweldiging, thans leven wij naar gansch andere opvattingen. Het zou door de arbeiders aan den wederopbouw van Java's welvaart dan ook reeds zeer op prijs worden gesteld, wanneer hunne pogingen om een nieuwen hoeksteen aan te dragen, meer algemeen werden gesteund.

Toen wij in ons vorig nummer over de plannen der 5e Commissie spraken en haar circulaire, die om hulp vraagt, afdrukten, spraken wij de hoop uit, dat de Nederlandsche dagbladpers dit werk zou steunen. Enkele bladen zijn dan ook zelfs zoover gegaan in hun belangstelling voor den Indischen inlander, dat zij de gansche circulaire in haar kolommen opnamen maar de meesten, en daaronder zijn er ook van de toongevers, hebben zich bepaald tot een kort bericht uit de circulaire getrokken. In geen enkel blad echter hebben wij tot nog toe een uit eigen hart of brein voortgekomen artikel gezien om ons pogen te steunen ...... of om de gemaakte plannen af te breken desnoods, wanneer men ze niet kan goedkeuren.

Juist die droeve onverschilligheid, waar het geldt, wat men in den regel noemt Indische belangen, dit niet willen begrijpen, dat die Indische belangen in de eerste plaats moederlandsche belangen zijn, is ons een doorn in 't oog.

De 5e Commissie weet zeer goed, dat zij een heel moeilijk werk gaat beginnen, maar degene die de moeilijkheden goed kent en beseft, is reeds een heel eind op weg om ze onder den knie te krijgen. Zij heeft aan den anderen kant, tot verlichting van den inspannenden arbeid, die haar wacht, de overtuiging, dat het slagen van haar plannen groot nut kan stichten, zoowel voor Oost- als voor West-Indië.

Van den Gouverneur van Curaçao ontving het Dag. Bestuur der Vereeniging een schrijven van 4 Maart j.l. dus reeds vóór dat de localen nog geopend zijn, waaruit wij letterlijk het ondervolgende overnemen:

„Ik kan u evenwel mededeelen, dat het voornemen „bestaat om het volgende jaar, wellicht in Februari „of Maart, alhier eene tentoonstelling te organiseeren, „waarbij men o. m. hoopt een overzicht te zullen „verkrijgen, van al hetgeen voor export vatbaar zal „zijn en dat het zeer op prijs zal worden gesteld, „wanneer de zaken, die daarvoor in de termen zullen „blijken te vallen, eene vaste plaats krijgen op de permanente tentoonstelling, die bij uwe Vereeniging in voorbereiding is en wanneer uwe Vereeniging op zich zoude „willen nemen om te trachten voor deze artikelen „een geregelden afzet te vinden."

In het *Alg Handelsbl.* van 26 dezer (avondblad 2), schrijft de wekelijksche correspondent uit Meester Cornelis, zeer waardeerend over de thans te Weltevreden geopende permanente tentoonstelling. Wij nemen ook daaruit een paar alinea's over:

„Als eersteling van een permanente tentoonstelling, „die thans in een eigen gebouw wordt gehuisvest, „mag zij als geslaagd beschouwd worden, hoezeer „er nog heel wat streken, waar goed werk gemaakt wordt, onvertegenwoordigd bleken. Dit komt „echter vanzelf terecht en het streven om op deze „wijze den inlander — want de voorwerpen zijn te „koop — een débouché voor de producten zijner huisvlijt te openen, is zeer zeker een bijzonder loffelijk, „dat veelzijdigen steun verdient.

„Of het dezen vinden zal? Op den duur zeker, mits „men ver blijve van een herhaling der fout, waarin „bij enkele voorwerpen men reeds vervallen was, te „weten, het laten werken van den inlander naar „Europeesche modellen. Onze westersche ornamentiek „begrijpt hij niet en wat hij te dien opzichte tot „stand kan brengen, is òf grotesk òf leelijk."

Op grond van een en ander, gevoegd bij de in ons vorig nummer gedrukte circulaire, herhalen wij ons ernstig verzoek aan een ieder, die zelf helpen kan of die in de gelegenheid is om anderen aan te sporen tot het materieel steunen van de plannen onzer 5e Commissie, om die gelegenheid tot practisch weldoen niet ongebruikt te laten.

Men kan aandeelen, ieder van f 50.— nemen in de op te richten Vennootschap, dan wel voor het goede werk eene schenking doen.

Dit moet geschieden aan het adres van *Mr. J. W. van Lansberge*, oud-Gouv.-Gen. van N.-Indië, Jan van Nassaustraat 125, Mevrouw *N. van Zuylen—Tromp*, Heerengracht 7a, *Ph. Zilcken*, Villa Helena, Bezuidenhoutscheweg of van *G. P. Rouffaer*, Witte de Withstr. 25, allen bestuursleden der 5e Commissie.

Oost-Indische berichten.

Dure rijstprijzen. Request der Solosche landhuurders-vereeniging. Feminisme. Nieuw gebouw voor de Koningin-Wilhelmina-school. Vruchtenteelt te Demak. Vergadering van de landhuurders te Djokja. Invoering der zoutbriquetten. Provinciale landbouwraden. Eene goede daad van den regent van Poerwokerto. Eindexamen H. B. S. in N. I. Klapperteelt. Opvoeding der javaansche meisjes. Cholera. Nog eens de emigratie-plannen. De expeditie naar Korintji uitgesteld. Schoenen aan inlandsche militairen op expeditie. Verstrekken van karabijnen en revolvers aan H. B. S.-leerlingen. Suikercongrès te Semarang.

In de *Sem. Ct.* lezen wij dat de rijstprijzen op de verschillende pasars onrustbarend zijn gestegen; deze zijn nl. voor 1e soort f 11.00, voor 2e soort f 9.00 en voor 3e soort f 8.00. Gelukkig dat de bevolking nog voldoende in het bezit is van haar oogst der 2e gewassen, zooals djagoeng, ketelapohoong enz., zoodat er voorshands geen vrees behoeft te bestaan voor de onaangename gevolgen dier stijging.

***

Het bestuur der Solosche landhuurders-vereeniging heeft aan den Gouverneur-Generaal per request verzocht om zoo mogelijk plaatsing van zes doctersdjawa in de residentie Soerakarta, met de verplichting aan de landbouwondernemers, om eene, door de regeering te bepalen, bijdrage in de kosten dezer maatregelen te dragen en tweedens gevraagd het daarheén te willen leiden, dat het besluit, waarbij Soerakarta voor zendingsarbeid gesloten is, worde opgeheven, waarmede het tot stand komen van een of meer zendings-hospitalen krachtig zal worden bevorderd.

***

Volgens het *Bat. Nbl.* wint het feminisme ook in Indië veld, daar thans eene jonge dame in de militaire apotheek te Batavia als apothekers-bediende is werkzaam gesteld.

***

Aan hetzelfde blad — overgenomen uit het *Onderwijs* — ontleenen wij ook de mededeeling, dat het gebouw voor de Koningin Wilhelmina-school in 1905 gereed zal zijn en betrokken kan worden. Het wordt geplaatst tusschen de tegenwoordige ambachtsschool en de gevangenis, aan den Vrijmetselaarsweg.

Men heeft er wel vier jaar over gedaan, maar nu zal Batavia dan ook kunnen wijzen op een openbaar schoolgebouw, dat aan alle eischen voldoet.

***

In de *Sem. Ct.* lezen wij dat zich te Demak eene commissie heeft gevormd uit ambtenaren, ten einde de noodige gelden in te zamelen, voor eene te houden jaarmarkt van plantjes en stekken van vruchtboomen en andere nuttige gewassen te Demak, ter gelegenheid van den garebag besar. Deze commissie heeft zich de medewerking verzekerd van 's lands kruidkundigen en een hortulanus, ter verkrijging van het noodige aantal stekken, plantjes enz. van de meest geliefde vruchtboomen, als sawoe manila, djeroeks, langsep, mangistan, gowok, djamboes enz. uit de uitgestrekte boomgaarden in de Bataviasche en Buitenzorgsche ommelanden.

De stekken worden tegen den kostenden prijs te koop geboden.

Zeker zal hierdoor aan de bevolking dier streken de stoot worden gegeven tot cultiveeren van vruchtboomen.

***

Omtrent de „vergadering van de landhuurders" ten huize van den resident van Djokja, wordt medegedeeld dat slechts weinige huurders en administrateurs zijn opgekomen. De bijeenkomst heeft toch nog twee en half uur geduurd, terwijl men vrij wel in een kringetje is blijven ronddraaien. De resident wilde er aanvankelijk niets van weten, om met den Sultan over de tienjarige verlenging te spreken, wel echter verklaarde hij zich bereid het voorstel der vereeniging aan Z. H. den Sultan over te brengen, doch zonder dit te ondersteunen. Edoch, ook hier heeft het woord weer de overwinning behaald, blijkens het *Nieuws van den Dag in N. I.*, daar de vergadering eindigde met de belofte van den resident, dat hij het voorstel niet alléén aan den Sultan zou overbrengen en toelichten, maar ook eene gunstige beschikking zou *provoceeren*.

Hulde wordt door dat blad gebracht aan de heeren Einthoven en de Kanter, wier welbespraaktheid het pleit won en waardoor men dus nog kans heeft eenige resultaten te verkrijgen, wat betreft de verlangde wijzigingen van het landhuur-reglement.

***

Het is werkelijk een geluk dat de zoutbriquetten zijn uitgevonden, daar een ieder nu zout krijgt naar waarde van zijn geld en het arme volk minder kans loopt bedrogen te worden.

Zooals bekend is, is eene der bijzonderheden van Sumenep de zoutaanmaak; men heeft daar eene groote zoutfabriek, een flink electrisch verlicht gebouw, waar het zout ook tot briquetten wordt geperst. Men is reeds bezig er eene tweede fabriek te bouwen, terwijl er spoedig ook eene te Pamakassan gereed zal zijn, zoodat mettertijd aan alle aanvragen om zoutbriquetten kan worden voldaan en deze over geheel Java verkrijgbaar zullen zijn. Dag en nacht wordt er in de fabriek gewerkt, zoo lezen wij in de *Echo*, en verdienen oude en jonge Madureezen er een eerlijk stuk brood. Het zout, tot briquetten geperst in de vormen, moet minstens eerst een jaar in kelders uitdrogen. Alle machines worden door stoom in beweging gebracht, zoodat hooren en zien vergaat. Hier ziet men de briquetten uit de pers halen, dáár rollen de ijzeren wagentjes op rails voorbij en verdwijnen in een zaal, waar alles dan verder verpakt wordt in cartonnen doozen, die ook weer door vrouwen en kinderen in de fabriek gemaakt worden.

De invoering der zoutbriquetten in de residenties Soerabaija, Kediri en Rembang zal vermoedelijk op het einde van 't jaar of in het begin van het volgende jaar plaats hebben; men denkt er over verkoopmantri's aan te stellen op f 35 en f 50 's maands salaris zegt het *Nieuws van den Dag in Ned.-Indië.*

***

Naar aanleiding van het ingediend wetsontwerp, strekkende tot het instellen van „provinciale landbouwraden", uit wier midden een rijksraad zou worden gekozen, die der Nederlandsche regeering zal hebben te dienen van advies, vraagt de *Javabode* zich af hoe het in Indië gesteld is met de vertegenwoordiging van den grooten landbouw bij de regeering, om haar te dienen van advies in zaken, waarbij zijn belangen gemoeid zijn?

En dan gelooft het blad, dat deze zaak nog veel verbetering zou kunnen lijden. Organiek zijn de Kamers van koophandel en nijverheid aangewezen, om aan de regeering, de hoofden der departementen van algemeen bestuur en van de gewesten, adviezen uit te brengen, inlichtingen te geven of voorstellen te doen over onderwerpen betreffende den landbouw, den handel en het fabriekswezen; aan landbouwondernemers, handelaren en fabrikanten in het algemeen zoodanige mededeelingen te doen, als de regeering en die hoofden en besturen zullen verlangen of in het belang van handel, landbouw en fabriekswezen noodig achten.

Volgens dat blad — zoo lezen wij in de *Locomotief* — is echter het belang van den grooten landbouw in Indië daarmede niet voldoende gediend; in de eerste plaats niet door de samenstelling dier Kamers, w. i. slechts bij uitzondering leden worden aangetroffen die van landbouw practisch iets weten, en in de tweede plaats niet door hare beperkte instructie.

Nadere aanraking rechtstreeks tusschen de Indische regeering en de landbouwnijverheid is noodzakelijk en daarom rijst de vraag of 't niet wenschelijk ware, op den grondslag van het „Nederlandsch Landbouwcomité", een soortgelijk lichaam op te richten, waarvan de leden gekozen zouden behooren te worden, bijv. uit de besturen van het Algemeen Syndikaat van suikerfabrikanten, van dat voor de koffie- en andere bergcultures, van de vereenigingen van landhuurders in de Vorstenlanden, van de Soekaboemische en Bataviasche landbouwvereenigingen, enz.

Conflicten, als zich thans bijv. voordoen tusschen een resident en de landhuurders in zijn gewest, zouden dan wellicht kunnen worden voorkomen.

Ook zou door zulk een Comité misschien van goeden raad kunnen worden gediend, vóór dat uiterste middelen worden toegepast, als dezer dagen te Soerabaija, waar eene suikerfabriek in openbare veiling door een administratie-kantoor voor eene firma in Nederland gekocht werd voor 66 mille, terwijl de, in die fabriek aanwezige, machineriën alléén reeds op eene waarde van 4 ton gouds geschat zijn door deskundigen.

***

De regent van Poerwokerto heeft blijkens een schrijven uit Bandjernegara aan het *Bat. Nbl.*, eene circuaire doen verspreiden onder de inlandsche ambtenaren n zijne afdeeling, waarbij zij worden uitgenoodigd van af Januari 1903 maandelijks een zeker percent van hun traktement te laten staan bij de Poerwokertosche Landbouw-credietbank, om op deze wijze een spaarduitje te vergaren, dat alleen kan worden opgevraagd bij pensionneering, overplaatsing of overlijden.

Alle ambtenaren hebben hun goedkeuring aan dezen maatregel gehecht, welke, naar wij vernemen, weldra ook zal worden onderworpen aan het oordeel van de andere afdeelingen der residentie Banjoemas, te weten Poerbolinggo, Banjoemas en Tjilatjap. Bravo! Een uitstekende maatregel, die navolging verdient.

***

Aan het *Onderwijs* wordt het bericht ontleend, dat de voorbereidende maatregelen voor het eind-examen der H. B. S. in N. I. reeds worden genomen.

Dr. K. Mertens, Directeur der H. B. S. te Soerabaija, is aangezocht om voorzitter te zijn. Er is dus dit jaar gebroken met de traditie, volgens welke steeds de directeur van het gymnasium Willem III die functie bekleedde en daardoor is eene soort van onbillijkheid weggenomen, n.l. om aan het gymnasium eene zekere prioriteit toe te kennen boven de andere H. B. S., welke 't inderdaad niet bezat.

Het *Onderwijs* juicht deze nieuwe regeling ten zeerste toe.

***

Naast het vele goede, dat de „Poerwokertosche landbouw-credietbank" sticht, werkt zij in bijzonder gunstige richting, waar het de klapperteelt in deze streken betreft, zoo schrijft men uit Poerwokerto aan het *Bat. N.bl.*

De kleine man kan o. m., met zijn klapperboomen als waarborg, geld bij deze bank leenen en zorgt thans veel beter dan vroeger, dat deze behoorlijk verzorgd worden. De prijs van klappers is tegenwoordig buitengewoon hoog en in groote massa's wordt de copra naar Tjilatjap vervoerd.

Bijna op elk erf ziet men klapperbibit ophangen, een bewijs hoe men zich op de verdere cultuur met kracht wenscht toe te leggen.

***

Aan de *Locomotief* ontleenen wij voorts dat, waar 't vroeger eene zeldzaamheid was, javaansche meisjes de scholen bezoeken, men nu met dat vooroordeel schijnt te willen breken, daar tegenwoordig op verschillende scholen dochters, zoowel van den kleinen man als van ambtenaren onder de scholieren worden aangetroffen.

Aan dit verschijnsel schijnt niet vreemd het feit, dat Javanen van eenige afkomst, die zelf eene beschaafde opvoeding genoten, liever eene ontwikkelde en beschaafde vrouw kiezen, al is ze ook van lagere afkomst, dan eene domme en onontwikkelde vrouw, al moge zij ook hooger staan op den maatschappelijken ladder.

***

Niet alleen op Djokja en in het Madioensche, zoo lezen wij in de *Soer. Ct.*, maar ook in het Kedirische schijnt de cholera weer het hoofd op te steken; in het district Modjokerto althans maakt die ziekte dagelijks slachtoffers. De ziekte bepaalt zich gelukkig tot slechts 5 à 6 desa's van het onderdistrict Grogol, waar weinig regen valt, terwijl het in het overige Modjokerto bijna dagelijks bakken uit den hemel regent.

Ook in het Palembangsche hebben zich in de afdeelingen Komering, Ogan-Oeloe, Enim en de Ranaudistricten enkele gevallen voorgedaan, terwijl het met de laatste mail ontvangen *Bat. N.bl.* meldt, dat te Solo het aantal choleralijders van 20 Januari jl. tot 20 Februari jl. 95 bedroeg, waarvan er 78 overleden, zoodat, als de cholera daar zoo voortgaat, die plaats binnen kort wel besmet verklaard zal worden.

***

Nu men telkens over emigratie-plannen spreekt en er over denkt arme inlanders uit Midden- en Oost-Java naar de buitenbezittingen over te brengen, kan het geen kwaad, zegt de *Preangerbode*, er op te wijzen, dat er in de Preanger heel wat planters zijn, die steeds sukkelen met gebrek aan werkvolk. Gaarne zouden zij brood en huisvesting verschaffen aan honderde gezinnen, mits zij eenige zekerheid hadden, dat de pas geworven werklieden er niet met een voorschot van doorgaan. Die zekerheid kan hun alleen gegeven worden door het binnenlandsch bestuur.

Men wijst er tegelijk op dat de massa aardappelen, die thans voor een gulden per picol door de arme inlanders verkocht worden, te Batavia vijf gulden en misschien meer opbrengen.

Nu men thans van regeeringswege veel doet om het lot van den inlander te verbeteren, zij de aandacht er op gevestigd dat voornamelijk Chineezen met de vruchten van hun arbeid gaan strijken. Men moet, het wordt zoo dikwijls gezegd, den inlander helpen en steunen en hier is eene gelegenheid voor de ambtenaren van het B.B. om er hun jongere broeders, de inlandsche ambtenaren, op te wijzen, dat het hun zaak is de landbouwers wijzer te maken en hun te beduiden dat zij de vruchten van hun arbeid gemakkelijker voor een paar gulden meer, dan zij nu ontvangen per picol, kunnen kwijt raken.

Men leze verder:

„Ieder die oogen heeft kan het elken morgen zien, hoe op de Tegallega en op den weg naar Pengalingan en Kopo Chineezen rondzwerven, die de inlanders, die van plan zijn hun waar, voornamelijk rijst en djagoeng, naar de kota te brengen, opwachten, om hun dat alles voor een bagatel af te koopen, hun wijs makend dat ze in de kota er niets meer voor krijgen.

En de stumperds, die zoo gemakkelijk gelooven wat men hun op de mouw spelt, geven, om gauwer weder terug te keeren naar hun woonplaats, hun waar, die ze al eenige uren hebben medegedragen, maar af en keeren moedeloos over zoo'n kleine ontvangst naar hun vrouw en kinderen terug.

Hoewel er tegenwoordig eene massa zijn, die zich niet meer laten beet nemen en de Chineezen, die hun waar willen opkoopen, kalm laten staan, zijn er toch nog verscheidene, die aan hun lokstem gehoor geven."

Zou hier nu niets aan te doen zijn?. Kan men dien Chineezen dan niet beletten aldus op te treden en de domme onnadenkende inlanders er voor vrijwaren de dupe van hun bedriegerijen en sluwheid te worden?

***

De militaire expeditie naar Korintji is, blijkens het *Bat. Nbl.* voorloopig uitgesteld. De regeering moet hiertoe zijn overgegaan, omdat zij eerst de uitwerking wil afwachten van het thans toegepaste vreedzame dwangmiddel, de streng doorgevoerde afsluiting der toegangswegen; ook de thans heerschende ongunstige weersgesteldheid zal zeer waarschijnlijk gewicht in de schaal hebben gelegd.

Volgens de Javabode moet er echter van uitstel geen sprake zijn en het 9e bataljon voor die expeditie reeds zijn aangewezen.

***

Aan hetzelfde blad ontleenen wij het bericht, dat eindelijk door de regeering, bij wijze van tijdelijken maatregel, is vastgesteld, dat aan alle inlandsche militairen, die op expeditie zullen gaan, voortaan schoenen zullen worden uitgereikt. Aan het gescharrel met geneeskundige certificaten is dus hiermede gelukkig voor goed een einde gemaakt.

***

In hetzelfde blad komt een reglement voor op het in bruikleen verstrekken aan leerlingen van hoogere burgerscholen, die hun 15e levensjaar hebben bereikt, van karabijnen en revolvers, om zich natuurlijk in het belang der weerbaarheid, te oefenen.

Wij kunnen niet anders dan dezen maatregel toejuichen, de weerbaarheid dient zeker aangemoedigd te worden, mits onder behoorlijke en degelijke contrôle.

***

Naar uit Semarang aan de *Javabode* wordt geschreven, schijnen daar heel wat toebereidselen te worden getroffen, om het den aanstaande suiker-congresgangers zoo aangenaam mogelijk te maken. Enkele dames zetten eene kermesse d'été op touw, waarvoor de directie der Societeit Harmonie een gedeelte harer zalen zal afstaan. Ook zullen er aardig bamboewerk en andere verdienstelijke proeven van inlandsche industrie worden tentoongesteld en zullen tal van lieve schoonen de congresbezoekers trachten te overtuigen van het nut, iets uit dezen interessanten voorraad mede naar huis te nemen.

De derde avond zal worden opgeluisterd door een comediestukje, opgevoerd door de Semarangsche Tooneel- en Muziekvereeniging, die vroeger met hetzelfde stukje een uitbundig succès heeft gehad.

RECLAMES.

West-Indische Berichten.

Met groote voortvarendheid blijft de Gouverneur van Suriname voortwerken aan de belangen van het aan zijn zorg toevertrouwd gewest. — Mochten wij meermalen getuigen omtrent de wijze waarop hij zich op de hoogte stelt van de koloniale aangelegenheden, door het bezoeken van inrichtingen en het maken van kortere of langere reizen naar de distrikten om alles zelf in oogenschouw te nemen, de verschillende toestanden te leeren kennen en zoo persoonlijk een oordeel te vormen, langzamerhand blijkt uit de voorstellen die in wording zijn of ingediend werden, het resultaat van zijn waarneming en arbeid tot welzijn van Suriname.

Nu pas is weer een ontwerp ingediend bij de Koloniale Staten van een „Plan voor de uitbreiding van Paramaribo".

In de „Memorie van Toelichting" wordt daaromtrent het volgende gezegd:

De uitbreiding der stad Paramaribo heeft in den loop der tijden niet steeds op regelmatige wijze plaats gehad, tengevolge waarvan tusschen sommige wijken slechts gebrekkige of geene kommunikatie bestaat.

Ook thans heeft uitbreiding der stad plaats en wel vooral aan de noordzijde; zonder dat daarbij voldoende rekening wordt gehouden met toekomstige behoefte aan ruime verkeerswegen *naar* en *om* de tegenwoordige stad.

De Gouv. acht het daarom noodzakelijk dat zoo spoedig mogelijk een bepaald plan worde vastgesteld hetwelk tot grondslag voor verdere stadsuitbreiding moet strekken en waarbij de afmetingen der hoofdwegen, waterloopen en pleinen worden aangegeven. Ook moet er bij zoodanig plan rekening mede gehouden worden dat na aanleg van een spoorwegnet in Suriname uitbreiding van de zeescheepvaart te wachten is en dientengevolge meerdere behoefte aan los- en laadplaatsen van zeeschepen zou kunnen ontstaan.

In navolging van het bepaalde bij de artikelen 27 en 28 van de Nederlandsche Woningwet acht de Gouv. het noodig en wenschelijk dat de vaststelling van zoodanig plan tot uitbreiding der stad bij verordening geschiede, waarvoor deze verordening regelen stelt.

Waar genoemde wet den eisch tot vaststelling van een plan tot uitbreiding stelt voor alle gemeenten van meer dan 10.000 zielen, alsmede voor kleinere gemeenten, doch waarvan het zielental in de laatste vijf jaren met meer dan een vijfde is toegenomen, is het duidelijk, dat ook in het moederland de noodzakelijkheid is gebleken om, waar in het algemeen uitbreiding te wachten is, zorg te dragen, dat deze op eene stelselmatige wijze plaats vinde en dat de daarvoor noodige terreinen beschikbaar zullen wezen.

Blijkens de bouwplannen uitgevoerd op partikuliere terreinen in de laatste jaren bestaat ook hier behoefte aan uitbreiding en is het evenzeer als in Nederland noodzakelijk te achten in het belang van het algemeen, dat verdere uitbreiding der stad plaats hebbe volgens een vooraf vastgesteld plan, dat geacht mag worden te voldoen aan de eischen gesteld door het algemeen belang.

Partikulier initiatief wordt door de vaststelling van een dergelijk plan allerminst tegengehouden; alleen wordt daaraan in het belang van het algemeen de noodige leiding gegeven.

Verder zal, naar wij in *Onze West* lezen spoedig de ontwerp-verordening uitkomen, regelende den aanleg van Gouvernementswege van een inrichting voor elektrische verlichting van Paramaribo. — Naar men zegt stelt de Gouverneur in dit ontwerp voor, een leening te sluiten van drie ton, rentende 3 pct. voor de uitvoering van dit werk, in het midden latende op welke wijze de leening zal worden gesloten.

***

Voor een groot deel woont de negerbevolking te Paramaribo in z.g. „negerhuizen". Men zou denken hier te maken te hebben met kleine woningen, die op zich zelf staan of groepsgewijze in bepaalde wijken, en ter huisvesting der negers dienen, en hoewel verre van weelderig misschien, toch voldoen aan den eisch, dien men aan een huis stelt.

Niets is minder waar dan dat.

In de meeste tuinen van eenigszins groote heerenhuizen vond men in den slaventijd, liefst geheel achter in den tuin een meer of minder groot aantal kamers naast elkaar, soms op twee verdiepingen.

Deze kamers, in den regel lang en smal, geheel van hout opgetrokken en van elkaar gescheiden door tusschenschotten van anderhalfmanshoogte, hadden vóór slechts één deur als toegang en in den achterwand een schuifraampje tot venster.

In deze vertrekken werden de slaven, die in de stad bij hunne meesters werkzaam waren, of er tijdelijk verblijf moesten houden, 't zij wegens ziekte, 't zij om verkocht of afgestraft te worden, gehuisvest.

Enkele waren dan ook als gevangenis of folterkamer ingericht.

Na de afschaffing van de slavernij werden deze lokalen, veelal niet anders dan hokken, die niet meer voor 't oorspronkelijke doel konden gebruikt worden, voor een deel aan de bedienden ter woon aangewezen en overigens aan de stadsnegers verhuurd, waardoor zij den naam kregen van „negerhuizen".

Waar veel van die kamers op het achtererf stonden, was de verhuur vaak zóó voordeelig, dat met de opbrengst van deze „kamersmelkerij" de huur van het hoofdgebouw kon worden voldaan.

Velen gingen er daarhalve toe over, om nog meer van die hokken in hun tuin te doen bouwen en te verhuren.

Wij kwamen tot deze beschrijving naar aanleiding van 't volgende, waarop in de *Nieuwe Sur. Courant* de aandacht wordt gevestigd:

Er zijn kamers, zoogenaamde „negerhuizen", die voor woningen verhuurd worden, maar meer op krotten gelijken dan op woningen. Klein, bedompt, vochtig enz. Daarin moeten gewoonlijk de huurders meestal alles doen: slapen, wasschen, strijken, met gebruikmaking van houtskoolvuur, eten koken en zoo veel meer.

Daarbij komt, dat sommige eigenaren van erven deze, — om zooveel mogelijk profijt te trekken, — zoo vol bouwen, dat er ampertjes plaats is, om een beetje rond te loopen. Er zijn er zelfs, waarop niet anders dan de middagzon schijnt.

Voegt men hieraan toe, dat zulk een huurder zelden over regenwater beschikken kan (hij moet zich tevreden stellen met putwater), dan kan men overigens zelf beseffen, welke ongezonde woningen de menschen van de lagere volksklasse tot verblijf hebben.

Het blad voegt er deze opmerking aan toe, die wel overwogen mag worden:

„Ons dunkt een toezicht van overheidswege op deze aangelegenheid is hoogst gewenscht, ja wij zouden zelfs wenschen een Woningwet in den zin als die van Nederland.

Met het oog op de nieuwe ontwerp-verordening van den Gouverneur „houdende voorschriften tot vaststelling bij Koloniale verordening voor de uitbreiding van Paramaribo" kan het misschien zijn nut hebben hierop de aandacht te hebben gevestigd."

***

Kort nadat wij de meening van verschillende Surinaamsche bladen hadden teruggegeven over het wetsontwerp tot ontbinding en hervorming van het Hof van Justitie in Suriname, werd dit ontwerp door den Minister van Koloniën ingetrokken.

In de Kolonie vermoedde men reeds, dat het hiertoe zou komen, wat blijkt uit het onderstaande uit *De Surinamer* overgenomen:

„Naar verteld wordt, zou de Gouverneur hebben geadviseerd tegen de ontbinding van het Hof van Justitie, zooals het wetsontwerp thans aan de Tweede Kamer is aangeboden. De reden hiervan zou zijn, dat de nieuwe regeling niets anders is, dan een verschuiving der hangende kwestie; Z. Exc zou een degelijker organisatie willen".

***

In een vorig overzicht van het behandelde in een vergadering van „De Vereeniging voor den grooten landbouw in Suriname" deelden wij mede, dat die Vereeniging, in afwachting van de uitzending van een deskundige voor het proefstation, een verzoek had gericht aan Dr. Morris, den Chef van het Imperial Botanical Department van Engelsch-West-Indië, om zelf naar Suriname over te komen of wel een der leden van zijn wetenschappelijke staf over te zenden, ten einde een onderzoek ter plaatse in te stellen naar de krullotenziekte.

Uit het antwoord, dat wij in het verslag der laatst gehouden vergadering in *Onze West* lezen, blijkt dat Dr. Morris evenmin als een zijner assistenten in de gelegenheid zijn naar onze kolonie over te steken en geeft hij in overweging de onderzoekingen van Prof. Went af te wachten en wat door hem zal worden aanbevolen. Het is nu echter anderhalf jaar geleden dat deze geleerde in een vergadering der Vereeniging de voorloopige uitkomsten van zijn onderzoek mededeelde. De wenken door hem gegeven zijn zooveel mogelijk opgevolgd, maar tot dusverre heeft men de ziekte niet kunnen bezweren.

Intusschen hebben verscheidene beheerders 't gewenscht geacht, om door tusschenkomst van een planter in Oost-Indië zich in verbinding te stellen met Dr. Zehntner, Chef van het cacaoproefstation te Salatiga. Deze heeft met bereidwilligheid het gezonden materiaal onderzocht en per brief het resultaat medegedeeld; en zich voorts bereid verklaard zooveel in zijn vermogen was, te willen bijdragen tot bestrijding van dit euvel.

Het Bestuur vertrouwde nu, op grond van inlichtingen van betrouwbare zijde, dat indien de surinaamsche planters zich tot Dr. Zehntner wendden met de vraag een onderzoek in loco te willen instellen, hij niet ongenegen zou zijn, om te komen en eenigen tijd te blijven.

Om hem hiertoe in staat te stellen is een som van ongeveer f 15.000 noodig, die verkregen zou kunnen worden uit een bijdrage *in eens* van f 2.— per H.A. in kultuur, wat niet hoog is, als men bedenkt, dat op Java de kakaoplanters *jaarlijks* voor het proefstation een som betalen die overeenkomt met f 4.20 per H.A.

Van de 35 ter vergadering vertegenwoordigde ondernemingen verklaarden zich 28 onmiddellijk bereid, het voorstel van het bestuur te steunen. Wij mogen dus vertrouwen, dat de zaak haar beslag zal krijgen.

Aan het eind van het verslag lezen wij nog het aangenaam bericht dat de Vereeniging zich als donateur van „Oost en West" heeft doen inschrijven met een jaarlijksche bijdrage van f 10.— en bovendien verschillende aanwezigen als lid toetraden.

***

In het overzicht van de behandeling der Curaçaosche begrooting in de Tweede Kamer, lezen wij in de *Amigoe di Curaçao* o. a. het volgende, dat zoo juist gezien is:

„Nogmaals willen wij in herinnering brengen, dat de Minister steeds een post schrapt, omdat Z. Exc. niet *overtuigd* is van de noodzakelijkheid der gevraagde uitgave. Heldere uiteenzetting van zaken met grondige motieven voor de verhooging der posten zullen zeker het gewenschte gevolg hebben. Hoe onplezierig het ons ook aandoet, wanneer telkens die kleine vermeerdering wordt geweigerd, een billijke eisch is het in te mogen zien waarom deze uitgave noodzakelijk is.

Wij kennen de zaken reeds lang van nabij, de Minister kan zonder heldere toelichting zich onmogelijk in onze toestanden verplaatsen.

Wat de Minister zegt op art. 151:

„Inlichtingen hierover zullen aan den Gouverneur worden gevraagd, en zoo die de overtuiging geven dat een verhooging werkelijk noodig is, kan er bij een volgende begrooting op teruggekomen worden", kan als algemeene op- en aanmerking dienen. Blijkbaar weet de heer Idenburg niet, dat b. v. het Wilhelminapark geheel en al werd aangelegd en onderhouden door partikulieren, anders had hij niet kunnen vragen, toen f 200 werd verzocht voor de verlichting „of in deze van partikuliere zijde niets kan worden gedaan".

Het opmaken van de begrooting voor het volgend jaar blijkt geen gemakkelijke taak. Er zal scherp worden gewogen. Maar wij weten nu ook, dat men op onze nooden let en ze verwijderen wil, zoo slechts duidelijk wordt aangegeven waarin ze bestaan. Een heldere toelichting van de begrooting is dus een eerste vereischte om in Holland wat gedaan te krijgen. Men wil daar zelf zien.

Indien aldus de volgende begrooting wordt ingediend, kunnen wij met vertrouwen de behandeling daarvan te gemoet zien, mits er hier gezorgd worde, dat zij vroeger wordt verzonden.

Van vreemde Koloniën.

Brazilië-Koffie. Onlangs deelden wij reeds het een en ander mede over dezen gevaarlijken concurrent van onze koffie in Oost en West.

Hoewel nu Brazilië niet onder de vreemde koloniën valt, kan het toch wat cultures betreft op eene lijn daarmede gesteld worden.

De nederlandsche consul-generaal in Brazilië merkte in zijn jongste jaarverslag omtrent de koffie in Brazilië het volgende op:

„De eigenaars der koffie-ondernemingen (Fazendeiros) beijverden zich nog altijd een middel te vinden om de koffieprijzen te doen rijzen en komen gaandeweg tot de overtuiging, dat de lage prijzen niet alleen aan de speculatie, maar voornamelijk aan de overproductie zijn toe te schrijven.

Aan voorstellen en breedvoerige en geleerde verhandelingen in de pers heeft het ook het afgeloopen jaar niet ontbroken, maar tot practische resultaten is men nog niet gekomen.

In October werd van regeeringswege de koffie-propaganda in het buitenland opgedragen aan een Braziliaanschen ingenieur, die noch koffie-planter, noch in den koffiehandel betrokken is. Er zullen permanente koffie-tentoonstellingen plaats hebben bij de Braziliaansche consulaten te Lissabon, Havre, Marseille, Parijs, Triëst, Londen, Hamburg, Antwerpen, Brussel, Weenen en St.-Petersburg. Voor de zending zijn uitgetrokken ruim £ 3000."

De Fazendeiros hebben intusschen niet stil gezeten.

Op het laatste, te San Paolo dagend Congres van koffieplanters werden eenige commissiën benoemd, die in opdracht hadden een ontwerp vast te stellen voor de noodzakelijk geachte hervormingen in de koffie cultuur. Die arbeid is nu geëindigd en het, aan de goedkeuring der regeeringen van de verschillende staten der republiek en van de bondsregeering te onderwerpen voorstel berust op de volgende grondslagen.

„Een rijksleening van 50000 contos de reis; vermindering der tarieven voor het vervoer met 30 percent; opheffing van alle heffing van rechten tusschen de bondsstaten; aanmoediging ter coöperatieve vereenigingen, die zich het maken van propaganda voor het verbruik van koffie in den vreemde ten doel stellen; de eliminatie van 20 percent van de voor den uitvoer bestemde koffie, van welke hoeveelheid twee derden zouden worden vernietigd, terwijl het overblijvende een derde ten bate van de landbouwsyndicaten zou worden gebrand.

Voorts werd nog aan de bondsregeering voorgesteld om eene emissie van 150000 contos de reis te bewerkstelligen, om daaruit bij wijze van schadeloosstelling de planters te hulp te komen, die zouden kunnen te lijden hebben van de gevolgen der eliminatie

ADVERTENTIEN.

ENGLISH.

Lady teaches grammar, conversation, literature.

Address p. p. L., bookseller H. DE VOOGD, 159*a* Fredrikstraat, the Hague.

BOEKHOUDEN.

Opleiding voor Practijk en Examen.

H. VAN VEEN,

Heemskerckstraat 9, Den Haag.

Haagsche Assurantie-Compagnie

voor Brand enz. van 1805

te 's Gravenhage.

Kantoor **Z. O, Buitensingel 245** b/h. Bezuidenh.

Directeuren:

C. W. VERSTEGE en Mr. W. F. G. MASTENBROEK.

Commissarissen:

Mr. W. K. F. P. Graaf van BYLANDT

Mr. J. G. GLEICHMAN.

A. J. H. VAN KAPPEN.

Schoonschrift.

In enkele lessen volkomen verbetering van het slechte handschrift. Resultaten verrassend; opleiding voor examen M. O., enz.

H. MOLL,

Hofcalligraaf van H. M. de Koningin-Moeder, Leeraar M. O.

TOLLENSSTRAAT 98.

BRUSSEL.

KOSTSCHOOL VOOR JONGE DAMES.

233, Avenue Brugmann, 235.

Directrices:

De dames TER SCHOUW.

Corsmit Brossois & C°.

Meubelfabriekant

DEN HAAG.

Compleete Meubileering,

benevens verhuur van Meubilair.

Voor Benedenhuis p. maand	*f*	15.—
» Bovenhuis »	»	20.—
» geheel huis »	»	40.—

Bijzondere conditiën voor repatrieerenden.

18, WAGENSTRAAT 18.

Ter overname gevraagd een

BRANDKAST

merk Chatwood of Lipp, fr. br. met opgave van maat, bureau **HAAGPOORT 4.**

Mevrouw M. STOFFERS

VAN SWIETENSTRAAT 134.

Gelegenheid tot onderricht in **Huishoudelijk Maleisch**. In **30** lessen kan men zich voldoende op de hoogte stellen. Informatiën Bureau Oost en West.

Vervaardiging van **Indische uitrustingen** Voorhanden: **Ind. Koetangs** (Jav. en Europ. model) ter vervanging van corset.

B. F. C. DALDERUP,

ATJEHSTRAAT 68—68a—70, hoek Batjanstraat.

Het beste en voordeeligste adres voor

BUSGROENTEN.
UITGEWOGEN GROENTEN.
ZUURKOOL.
GEDROOGDE GROENTEN.
GEDROOGDE VRUCHTEN.
VRUCHTEN IN BLIK.
GELD. ROOKWORST.

Behangerij.
Stoffeerderij.
Meubelmakerij.

Complete Meubileering.

OBRECHTSTRAAT 173/175. DEN HAAG.

F. J. VISSER & Co.

W. P. de Bock,

73 Piet Heinstraat 73, Den Haag.

Telefoon nr. 345.

Eigen fabrikaat.

Th. N. Eijffinger,

Hofleverancier.

Hooge Westeinde 5. Telephoon Interc. 124. **Den Haag.**

Specialiteit in Behangselpapieren,

Lincrusta Walton en Goudleerpapier.

Salubra (muurschildering) }
Tekko (zijde imitatie) } Hygiënisch afwaschbaar.

Vitrauphanie-Papier (imitatie glas in lood).

DE WERELDBEROEMDE

echte Rieten Koffers

uit de

HAAGSCHE KOFFERFABRIEK

zijn de lichtste, soliedste en goedkoopste. 70 pCt. vrachtbesparing.

VIJF jaar schriftelijke garantie. — Eigen fabrikaat.

Onze ECHTE RIETEN KOFFERS zijn sinds jaren aan het **Nederlandsche Hof** en bij **duizenden families** met tevredenheid in gebruik.

MAGAZIJNEN: Passage 53–57, Den Haag, Interc. Telef. 589.
Noordblaak 93, Rotterdam, Interc. Telef. 3424.

Grootste sorteering van Koffers, Tasschen en Lederwaren.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.

Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,

Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.

Gecomprimeerde Photo-Artikelen.

CASCARA-PASTILLES }
WONDEROLIE-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.

INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.

LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.

Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis**, **Dr. Romeyn**, **Prof. Korteweg**, **Dr. Lingbeek**, **Dr. v. d. Capellen**, enz. enz.

Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.

Vraag slechts ons Fabrieksmerk. **Te bekomen bij alle Apothekers.**

HEINEKEN's

(Oudste) Glazenwasscherij

Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.

Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.

Amsterdam, v. d. Helststraat 1.

Utrecht, Potterstraat 20.

Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

CHRIST[N]. ALKA, voorheen ALKA en WECKESSER,

Paviljoensgracht 21a. **'s Gravenhage.**

Fabriek van alle soorten Koperen en Houten Blaasinstrumenten.

Leverancier zoowel Binnen- als Buitenlandsch voor HARMONIE-, FANFARE- en STRIJKORCHESTEN.

Specialiteit in
Saxophons, Obo's, Engelsche Hoorns, Fagotten, Bas-Clarinetten, Böhm-Clarinetten en Böhm-fluiten.
enz. enz.

Clarinetten van hout en caoutchouc.

Groote Magazijnen van alle op dat gebied behoorende Artikelen.
Guitares, Citers, Banjo's, Harmonica's, enz.
Ook alle daarbij behoorende Artikelen.
Goedkoopste adres voor
Reparatie aan alle Muziekinstrumenten.

Vlugge bediening. **Soliede artikelen.**

Scherp concurreerende prijzen. **Prijscourant op aanvraag gratis.**

Magazijn van Muziekinstrumenten.

GEBR. KOK (Gevestigd sedert 1848)

'S-GRAVENHAGE, Gortstraat 17. AMSTERDAM, St. Janstraat 31.

Speciale inrichting voor het repareeren van alle soorten Strijkinstrumenten.

Snaren, Strijkstokken, Étuis, enz. enz.

Specialiteit in Strijkstokken:

A. VIGNERON à Paris en RICH, WEICHOLD Dresden.

Etablissement voor Pedi-Manicure Behandeling en Schoonheids-Massage.

ANGLO-AMERICAN THERAPIE.

Laan van Nieuw Oost-Indië 26.

Door de GEZICHTSMASSAGE worden alle Rimpels en Oneffenheden uit het GELAAT verwijderd en verkrijgt men weder de Jengdige Frisch- en Schoonheid.

Gegarandeerd Succes.

Eksteroogen, likdoorns, eeltformaties, transpireeren van handen en voeten, wratten en andere hand- en voetabnormaliteiten, welke lastig en pijnlijk zijn, worden geheel pijnloos en radicaal genezen.

De behandeling geschiedt met de nieuwste anti-septische middelen en pijnloos.

Consulten aan het Etablissement iederen dag van 2—4 ure.

Aan huis der patiënten van 8—1 ure.

Minvermogende patiënten van 5—7 ure. Hiervoor worden Kliniekkaarten verschaft van f 1 tot f 3 per maand.

Men vrage Prospectus.

Bijzondere School voor Meisjes.

Keizersgracht 416, — Amsterdam.

Inrichting voor Onderwijs en Opvoeding van meisjes uit den deftigen stand, met Buitenlandsche Onderwijzeressen voor de vreemde talen.

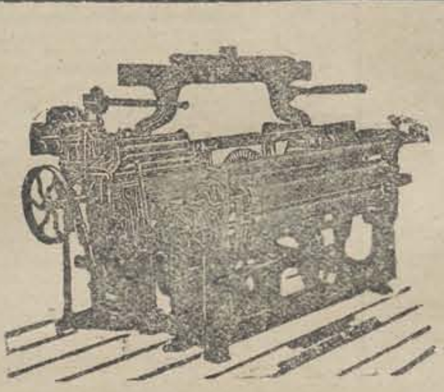
Enkele kostleerlingen kunnen geplaatst worden.

Uitvoerig prospectus en inlichtingen verstrekt in Indië Mej. E. VAN LOON, hoofd der Meisjesschool te Rijswijk, Batavia.

In Holland gelieve men zich te wenden tot

de Directrice,

Mej. W. M. VAN LOON.

Uitsluitend Witte Goederen
—
Uitzetten.
—
Luiermanden.
—
Uitrustingen.

Natuur wollen Ondergoederen.
—
Tricot Goederen
VAN
JANSEN & TILANUS,
FRIEZENVEEN.

Ver. Linnen en Katoen Industrie

„TWENTHE"

Piet Heinstraat 45, Den Haag.

NB. Men gelieve ons fabrikaat niet te verwarren met het gewone fabrieksgoed, daar zoowel Dames-, Heeren- als Kindergoed liefst naar in te leveren modellen keurig gemaakt wordt, en daarvan zoo noodig eerst een geregen pasmodel gegeven wordt.

Prijscouranten en informatiën betreffende de uitrustingen voor Oost- en West-Indië worden verstrekt door de Informatiebureaux van de Vereeniging „OOST en WEST" Heerengracht 4 den Haag en te Weltevreden.

Maison OSKAM.

Grootste export voor Oost en West, zeer doelmatige blikverpakking, gave overkomst gegarandeerd.

OSKAM's Sigaren zijn allen van **eerste qualiteit Tabaksoorten** gefabriceerd en met de **hand gemaakt**, waardoor makkelijk trekken en **prachtige brand**, altijd is verzekerd.

Door de **zeer groote** omzet, worden **Oskam's Sigaren** tot uiterst billijke prijzen verkocht.

Voor den Haag, Hoofdmagazijn, HOOGSTRAAT 27, en

Filiale WITTE DE WITHSTRAAT 14.

Voor Rotterdam, SOETENSTEEG 7a.

E. J. G. OSKAM,

Fabrikant, Importeur van HAVANA SIGAREN. — DEN HAAG.

Nederlandsch Wapenmagazijn

voorheen S. DE JAGER,

HAARLEM, Barteljorisstraat 32.

's GRAVENHAGE. Spui 12.

Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij

„ROTTERDAMSCHE LLOYD"

Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië

in verbinding met de diensten der

Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1903	van Marseille. 1903	te Port-Said. 1903	te Padang. 1903.	te Batavia. 1903.
Merapi	18 April	30 April	5 Mei.	24 Mei	26 Mei
Gedé	2 Mei	14 Mei	19 „	7 Juni	9 Juni.
Oengaran	16 „	28 „	2 Juni	21 „	23 „
Sindoro *	30 „	11 Juni	16 Juni	5 Juli	7 Juli
Salak	13 Juni	25 „	30 „	19 „	21 „
Lawoe	27 „	9 Juli	14 Juli	2 Aug.	4 Aug.
Ardjoeno	11 Juli	23 „	28 „	16 „	18 „
Goentoer *	25 „	6 Aug.	11 Aug.	30 Aug.	1 Sept.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Eijkensluyters & Tromp,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Bijblad

VAN

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Donderdag 2 April 1903.

van minder waardige koffie. Voorts werd gewezen op de wenschelijkheid, eener hervorming van de wet op het hypotheekrecht, en van onderhandelingen tot het verkrijgen van vermindering van invoerrechten op koffie in den vreemde.

Deze voorstellen werden, nader toegelicht en gewijzigd, door het Congres goedgekeurd, en een commissie van 5 leden benoemd, die ze aan de regeeringen der onderscheidene staten en aan de bondsregeering zal overhandigen.

***

Het Onderwijs in Indo-China. Ter tentoonstelling van Hanoi, die in de eerste helft van de maand Februari ll. werd gesloten, was aan dit onderwerp en vooral aan het inlandsch onderwijs bijzondere aandacht geschonken.

Het was onder de bestuurders, die aan den tegenwoordigen gouverneur-generaal, Beau voorafgingen, de heer Paul Bert, die het eerst het nut inzag van goed onderwijs aan de inlandsche bevolking, niet met wellicht niet eens wenschelijke assimilatie-oogmerken, maar met 't doel om haar er toe te brengen de instellingen van de overheerschende natie te begrijpen en te leeren eerbiedigen. De heer Bert had reeds het voornemen opgevat om een uitgebreiden staf van onderwijzend personeel naar Indo-China te laten uitkomen, toen een vroegtijdige dood hem aan zijn werkkring ontrukte, waardoor de uitvoering van zijn plan achterwege bleef, terwijl het onderhavige onderwerp zelf een weinig op den achtergrond geraakte.

Dit moet te meer worden betreurd wijl de Annamieten, overal waar de gelegenheid zich voordeed, blijk gaven van leergierigheid, terwijl zij zich tevens uiterst volgzame, gehoorzame leerlingen betoonen. Zoo ziet men in de school voor tolken te Hanoi, gehuwde mannen en jongelieden naast kinderen met [illegible]lijke aandacht als dezen, de lessen van den meester volgen.

Alleen voor Cochin-China en Tongkin bestaat iets, dat op een schema voor het lager onderwijs gelijkt. In Laos en in Annam wordt met zeer weinige uitzonderingen, zooals de landbouwschool te Hué en de, ook aldaar in 1900 opgerichte ambachtsschool, het onderwijs door inlandsche meesters gegeven, die aan het toezicht van overheidswege zijn onttrokken. In Kambodja spande de tegenwoordige resident, de Lamothe, zich voor deze zaak.

Wat ons vooral opvalt, is het gebrek aan eenheid, ten opzichte van het onderwijs. Terwijl alle andere takken van dienst in Indo-China aan hun hoofd ieder een directeur, met zeer uitgebreide volmachten, zien geplaatst, is het onderwijs aan de goede zorgen van verschillende verdienstelijke ambtenaren toevertrouwd, wier inzichten echter dikwerf verschillen, zonder dat er kans bestaat om de gewenschte eenheid te verkrijgen. Ieder gaat zijn eigen gangetje. Zoo onderhoudt Hanoi een inrichting van onderwijs, die de stad op groote sommen komt te staan, en waaraan een ander programma dan het officieele wordt gevolgd, dat voor andere, onder het rechtstreeksch toezicht der regeering staande scholen geldt.

Uit het werk der inlandsche leerlingen, waarvan ter tentoonstelling specimen aanwezig waren, sprak duidelijk het bewijs van ijver en goeden wil van leerlingen en onderwijzers. Men schijnt zich echter nog te zeer, voor wat Tongkin en Cochin-China betreft, aan eene copie van het fransche leerprogram te hebben gehouden, wat door sommigen wordt afgekeurd, die een meer algemeene kennis onder de inlandsche bevolking willen zien verspreiden.

Op het oogenblik vindt men, b.v. in Cochin China, ongeveer 300 districts- en gemeentescholen. Als een staaltje, met welke eigenaardige moeilijkheden de uitbreiding van het lager onderwijs in Indo-China gepaard ging, zij opgemerkt dat b.v. op zekeren dag den inspecteur van het onderwijs, Fontaine, een gewezen kok op zijn dak werd gezonden met het, den man van bestuurswege uitgereikt brevet van onderwijzer. Dat was in den *goeden*, ouden tijd. Nu is alles veranderd. Er is zelfs een normaalschool opgericht, die niet alleen het brevet van inlandsch onderwijzer aan hare leerlingen verleent, maar dezen ook geschikt kan maken tot het afleggen van het staatsexamen voor europeesche onderwijzers.

Zeer onlangs werd te Hongkwang in het land der nog wilde Moïs een school geopend, niettegenstaande de waarschuwing van inlandsche raadslieden, die deze nieuwigheid gevaarlijk achtten en voorspelden, dat de Moïs nooit er in zouden toestemmen, om zich op de schoolbanken te zetten. De opening der school had in de maand September l.l. plaats en den 1en Januari j.l. telde de inrichting reeds 147 leerlingen. Er zouden er nog veel meer zijn als de localiteit het toeliet.

Het inlandsch lager onderwijs bevindt zich evenals dat voor de kinderen van Europeanen nog in een toestand van wording, waarin slechts afdoende ver[illegible]tering zal kunnen komen, door ook de directie van [illegible]et onderwijs in zijn geheel voor Indo-China te regelen.

Wat het vak-onderwijs betreft, valt op te merken, [illegible] de, in 1900 door toedoen van den heer Paul [illegible]mer te Hanoi opgerichte en onder het patronage en het bestuur van de Kamer van Koophandel aldaar geplaatste industrieschool reeds goede vruchten heeft afgeworpen. Het waren de leerlingen dier school, die op het tentoonstellingsterrein een fraai paviljoen in elkaar zetten, dat de producten van hun eigen arbeid bevatte: lakwerken, handschoendoozen, kunstbloemen, bronzen artikelen, matten, borduurwerk, enz.

Instellingen van middelbaar onderwijs ontbreken zoo goed als geheel in Indo-China, ook voor kinderen van Europeanen. Het collège Chasseloup-Laubat, te Saigon, en de gemeentelijke school van Hanoi zijn niet veel meer dan inrichtingen voor meer uitgebreid lager onderwijs. Men heeft er wel eens over gedacht om op de hoogvlakte van Langbian of van Tranninh een school voor middelbaar onderwijs op te richten, maar het is nog slechts bij een plan gebleven. Nu moet echter niet worden vergeten, dat het gouvernement een groot aantal beurzen openstelt voor kinderen van ambtenaren en kolonisten, tot het volgen der lessen aan de hoogescholen in het moederland.

Wat het hooger onderwijs in Indo-China aangaat kunnen, hoewel van een hooge school in den eigenlijken zin des woords geen sprake kan zijn, de volgende instellingen worden genoemd.

De Ecole Francaise te Hanoi, die, in 1898 opgericht, zich ten doel stelt het houden van onderzoekingen op philologisch, historisch en etnografisch gebied, en zich tevens zag belast met de conservatie van oudheidkundige merkwaardigheden. De uitkomsten dier onderzoekingen worden vermeld in het *Bulletin de l'Ecole Française*.

De geneeskundige school te Hanoi, in 1901 opgericht, dient niet alleen voor de opleiding van inlandsche geneeskundigen, maar ook voor het houden van wetenschappelijke onderzoekingen, waartoe het onderwijzend personeel der school over een aantal laboratoria en kabinetten beschikken kan. Twee dier laboratoria verdienen afzonderlijk vermelding en wel het, in 1892 opgerichte Bacteriologisch Instituut van Saigon, en het, in 1897 onder directie van den beroemden Dr. Yersin, te Nah-Trang opgerichte Instituut Pasteur. Er is sprake van de toevoeging van een bacteriologisch instituut aan de geneeskundige school te Hanoi zelf.

De Meteriologische dienst, in 1898 in het leven geroepen, die nu in Indo-China 45, van de noodige toestellen voor nauwgezette waarneming voorziene stations telt.

De, onlangs te Hanoi in het leven geroepen Geografische dienst, die zich de verbetering der bestaande kaarten en de vermeerdering der kennis van het land, uit een geografisch oogpunt ten doel stelt, terwijl de, in 1898 ingestelde Geologische dienst zich verbetering der kennis van den toestand van den bodem voorstelt. Deze laatste moet nog vele schatten in zijn schoot verborgen houden, in tegenstelling met de steenkolenvelden van Hankioe, aan de baai van Allong, waar de rijke lagen open en bloot voor de blikken van den toeschouwer liggen.

Op het oogenblik is men nog doende omtrent de oprichting van andere instellingen, van hooger onderwijs in den ruimen zin des woords, zooals een school voor natuurlijke historie en eene voor kunsten en wetenschappen, terwijl het plan bestaat om reisbeurzen ter beschikking te stellen van kunstenaars, die niet alleen aan Indo-China nieuwe ingevingen zouden ontleenen, maar ook de schoone kunsten van het Oosten meer populair zouden maken in het moederland.

***

Goud en andere zaken. Op het oogenblik is het, in internationale kringen van gokkers in mijnbouwtjes: „Ivoorkust bovenal". Men stelt zich van dat gedeelte van het zwarte werelddeel wonder wat voor en zoo af en toe komen ook berichten van aardige productiën, die dan naar Liverpool of Londen worden overgevoerd.

De directie van de, te Londen gevestigde Consolidated Goldfields of the Ivory Coast kreeg onlangs het bericht dat op eene der concessiën van de maatschappij de aanwezigheid van drie goudhoudende aders over een afstand van 5 kilometers was gesignaleerd en dat een dier aders, ter breedte van 2 meters, 2 onsen per ton essayeerde. Dat is nog heelemaal niets bij de ontdekking van den ingenieur Cameron dier maatschappij, die het Amangara-rif blootlegde, welks erts 5 tot 18 onsen goud per ton oplevert. Het is om zich op te vreten van nijd en afgunst op die stom- gelukkige aandeelhouders, die zich zoo 'n buitenkansje in den schoot zien werpen — als het waar is.

In de richting van ons Merauke, maar dan nog een heel eind verder, liggen de Marschall- en Gilbert-eilanden, die misschien in aanmerking kunnen komen voor de levering van de noodige meststoffen om den uitgeputten bodem van Java weer op zijn verhaal te brengen.

Onlangs werd de Pacific-Phosphate Company, een fransch-duitsche maatschappij opgericht, die zich de exploitatie der guano-velden op die eilanden ten doel stelt. Drie honderd arbeiders zullen daar naar men meent, genoeg uit halen om er maandelijks twee stoombooten mee te vullen. Een voorliggende bank bij de hoofdvestiging belet de nadering van groote schepen tot de kust en nu is aan een duitsch huis den bouw van een gierbrug opgedragen, die de guano met behulp van buizen van de kust naar de scheepsruimen zal overbrengen.

Fransch Guyana, welks goud-rijkdom ons belang inboezemt, met het oog op de grootsche verwachtingen, die in dit opzicht omtrent het nederlandsch gedeelte van Guyana worden gekoesterd, begint zoo langzamerhand onder de goud-landen mee te tellen. De Januari-opbrengst aan dat edel metaal bedroeg voor de verschillende ondernemingen in die kolonie in het geheel 408 kilogrammen.

Los en Vast

door A. B.

Met voldoening heb ik in de Indische Couranten vermeld gezien, dat er te Bandoeng een pluimveetentoonstelling zou worden gehouden.

Nog op Java zijnde is de gedachte dikwijls in mij opgekomen, hoeveel meer nut de Inlanders zouden kunnen trekken van pluimvee, wanneer hun geleerd werd, hoe zij er mee moesten om gaan.

Veredeling van het daar inheemsche hoenderras b.v. zou zeker eene belangrijke vermeerdering van welvaart ten gevolge hebben, Java is m. i. een ideaal land voor de hoenderteelt. Zelfs zoo slordig en als 't ware in 't wild als het er toen ter tijde en zeker ook nu nog in dat bedrijf toegaat, zijn toch 't houden van hoenders, 't fokken en de eieren-verkoop, voor bijna iederen Inlander in de kampong een aardige bijverdienste, maar wat zou 't niet kunnen worden indien ginds werd onderwezen, hetgeen wij hier in Nederland b.v. sinds de laatste jaren door de ondervinding zoo goed hebben geleerd: dat ook de hoenderfokkerij veel zorg en studie vereischt om voordeelige resultaten op te leveren. Men koopt op Java voor 20 à 30 centen een kip. Ja, maar wat is dat voor een dier? Een klein, mager beestje, waaraan enkele onzen vleesch, vet is er geen ziertje aan te bekennen en dit terwijl juist de zwaarste hoenderrassen afkomstig zijn uit warme landen.

't Zou mij te ver voeren om de oorzaken aan te toonen, — voor kenners trouwens voor 't grijpen —, waarom op Java, 't vaderland van het oerhoen (zijnde de wilde kip of boschhoender) het er zoo treurig uitziet met de tamme hoenderteelt. De Preanger Pluimvee-Vereeniging zal zeker een uitstekend goed werk doen, als zij den kleinen man weet te leeren, meer nut te trekken van zijn kippetjes dan tot dusverre. Ik hoop echter niet dat Europeanen of vreemde Oosterlingen in Indië zich zullen gaan toeleggen op het exploiteeren van mooie, eigen hoenderparken, om zoodoende ook in deze te concurreeren met den Javaan.

Rijswijk, Batavia-villa. 14 Maart 1903.

Boekaankondiging.

Van den heer O-Siau-Dhai ontvingen wij onderstaande kritiek op een onlangs te Parijs verschenen boek „le Pantoun des Pantouns" van René Ghil.

De heer O. S. D. die zooals zijn naam aantoont Chinees is, werd te Djokdjakarta geboren, is sedert 9 jaren in Nederland, kreeg zijn gymnasiale opvoeding te Rotterdam en is thans student in de medicijnen aan de Amsterdamsche Hoogeschool.

In zijn snipperuren vindt hij echter ook nog tijd voor litterairen arbeid, hetgeen ons genoegen doet en wij geven hem dan ook gaarne in ons blad het woord:

Le Pantoun des Pantoun.

Poème Javanais.

Aldus de titel van een onlangs verschenen Fransch gedicht. Wat in de eerste plaats de aandacht trekt, is het omslag van het boek, hetwelk enkele vreemde teekens en eene wajangfiguur vertoont. Maar wanneer men — en dit ligt voor de hand — daartusschen verband zoekt, zal men bedrogen uitkomen. De vreemde letters, die hier in Europa slechts door enkelen dadelijk als Javaansch schrift herkend worden, beteekenen niets anders dan René Ghil, de naam van den dichter, die zich deze excentriciteit heeft veroorloofd.

„Le pantoun des pantoun, poème Javanais" zoo noemt hij zijn gedicht. Blijkbaar weet de schrijver niet goed het onderscheid tusschen Maleische en Javaansche litteratuur. De „pantoun" toch behoort tot de eerste en „poème Javanais" tot de 2de categorie. Zoo is de kennismaking van dit op het eerste gezicht merkwaardig geschrift eene teleurstelling. En hetgeen nu volgt, het gedicht zelf, draagt den stempel van oppervlakkigheid en mooi-doenerij. Wat den dichter ontbreekt aan het vermogen om zich één te voelen met het karakter van zijn onderwerp, tracht hij aan te vullen door het veelvuldig gebruik van Maleische en Javaansche woorden. 't Bezigen van zulke woorden in een Fransch gedicht is niet af te keuren, als vertaling niet mogelijk is, zooals: „pantoun", wajang, nog minder wanneer men daarmee klankeffecten kan bereiken, die den indruk vergrooten; maar als men zonder dat er sprake is van het eene noch van het andere, telkens zich bedient van uitheemsche woorden en uitdrukkingen die, om bij ons geval te blijven, even goed in het Fransch kunnen worden vertaald, dan geeft het denzelfden indruk als de taal van zoovele Indische menschen, die het Hollandsch nog niet genoeg verstaande, dit spreken met veel Maleische woorden gemengd. Welnu, onwillekeurig wordt men aan dat Maleische Hollandsch herinnerd als men dit werk leest. Om een voorbeeld te geven halen we de volgende regels aan, die op pag. 12 te lezen staan:

> Et tout devint hïer et devint nuit: win'ghi —
> wen'ghi! . . . Et, sans dorer le pli lent-alangui
> de ses lèvres qu'un goût d'amertume et d'awou
> très-mauvement meurtrit, passa Port-Saïd d'où
> viennent les touhan' saïd etc.

De woorden „hier" en „nuit" in 't Javaansch te herhalen (hier = win'ghi, nuit = wen'ghi) is wel ietwa belachelijk. 't Feit dat „win'ghi" dient om te laten rijmen met „lent-alangui" weegt niet op tegen het bezwaar van zulke nuttelooze herhalingen. Evenmin is het gebruik van „awou" (asch) goed te keuren ook al dient het weêr voor het rijm. Zelfs waar dit niet in den weg staat, althans, indien terwille van het rijm dergelijke buitensporigheden mogen begaan worden, dan nòg worden Maleische en Javaansche woorden gebruikt zooals op pag. 22.

> Dans la saison de pluie à heurts d'eaux lourdes, goutte
> de ses poussières la ramnre en d'Yawa, ...

In plaats van het Maleische „d'Yawa" had hier evengoed Java kunnen staan,

Op pag. 38 staat:

> . . . . . au tshermin' où se mire
> leur lèvre qui ne
> sait pas aimer etc. . . . .

Ook hier had in plaats van tshermin' miroir kunnen gebruikt worden.

De schrijver is in zijne dweepzucht zoo ver gegaan, dat hij zich niet ontziet geheele uitdrukkingen over te nemen z. a. op pag. 9:

> Java des monts trop sourds!
> ghedé poulo d'Yauwau. 1)

en verder op pag. 12

> . . . . et, aux pointes d'or
> de ses lèvres arquant un souvrire qui sort
> du vent-mêlé'-de-pluie-ah! omah kou ghen'di! 2)
> devant la proue en Sauts l'aiju retour tendit. —

Vermoedelijk zullen de meesten, die dit boek willen lezen door zoovele onbegrijpelijke woorden afgeschrikt, het van zich werpen om er niet meer naar omtezien en de hoogst enkelen, die ze wel begrijpen of de moeite nemen elk woord in het lexicon op te zoeken, zullen òf lachen om zoo'n mengelmoes van klanken, die niet harmoniëeren en die het oor kwetsen, òf ze zullen walgen van zooveel preutschheid en valschheid van gevoel. Blijkbaar is 's dichters kennis van het wezen der Maleische poëzie niet groot; of hij ooit Indië heeft gezien, laat ik in het midden, maar zeker is het, dat hetgeen hij geschreven heeft, niet een „pantoun" kan genoemd worden. In de „Handleiding voor de Vergelijkende volkenkunde van Nederlandsch-Indië door Dr. G. A. Wilken, uitgave van E. J. Brill te Leiden 1893 staat op pag. 158:

„Zij (pantun's) bestaan uit coupletten van vier regels, waarvan de 3de op den 1sten en de 4de op den 2den regel rijmt. Daarenboven behooren de coupletten over elkander gekoppeld te zijn, doordat men den regel van elk voorgaand couplet weder als eersten van dat volgende neemt. De beide eerste regels bevatten één, soms ook wel twee beelden of duistere gezegden, die door de twee andere regels worden verklaard of waarvan de twee andere regels de toepassing bevatten."

Wanneer wij om een marquant voorbeeld te kiezen het volgend toetsen aan bovenstaande definitie:

> . . . . Battant des mains sur le pont:
> toutes quatre, Rong'ghen'g d'exil à qui répond
> la mer natale en les Mille-îles! sur le pont
> elles mangeaiant les arômes qui leur arrivent
> de d'Yauwau 3), — et leur rire en même temps peurait:
> tant, de wo-wohan' 4), entre leurs dents se mourait
> le goût de la maison et du Passar, — et du
> passar! . . . . Mais au loin des kam'pong'
> criant: Bouwah! 5)
> criant: Roti! 6) du doigt levé ne dirais-tu
> que du toukang'qui 7) vend les doux-manger, s'en va
> la hâte! — et ne dis-tu que tu l'as entendu. . . . —

dan ziet men dadelijk, dat noch inhoud noch vorm beantwoordt aan hetgeen men onder een „pantoun" heeft te verstaan.

Deze fout was wel te voorzien, wanneer men het omslag van dit boek, waarover boven reeds gesproken werd, goed bekijkt. Uit het hybride karakter, dat men daar opmerkt kan de gevolgtrekking gemaakt worden, dat de schrijver weinig op de hoogte is van de volkenkunde van den Indischen archipel. En wanneer men bovendien, over hetgeen de inhoud van het gedicht vertelt, een oogenblik nadenkt dan komt men tot het vermoeden dat dit boek tot stand is gekomen door den diepen indruk, dien eene Rongeng wellicht tijdens de Parijsche tentoonstelling in 1900 op hem heeft gemaakt.

Men leze slechts de volgende regels op pag. 11.

> Elle partit . . . .
> D'un peu de moquerie, aux Yeux
> qui sans savoir la regardaient et qui ne surent
> rien de plus, — tandisqu'en sourd harou-hara 8), durent
> les soirs universels dont s'alluma Paris!
> rong'ghen'g qui des rong'gheng n'eut que le geste appris
> que nouaient-dénouaient ses doigts tant langoureux:
> elle partit,
> la petite Rong'ghen'g qu'emporte
> le grand navire-api 9) trouant le grand retour!

Eene vrouw bezingen in den vorm van een „pantoun" is zeer juist; dit doen de Maleiers ook maar Maleische en Javaansche woorden door elkaar gebruiken is minder gewenscht en is tevens in strijd met de ervaring. Daarom zouden we willen vragen of de dichter zich in dezen ook niet vergist en zich te veel laatmeesleepen door zijne fantasie. Tot deze vraag komt men des te eer, wanneer men nagaat, hoe slordig en oppervlakkig de achteraan geplaatste woordenlijst is bewerkt.

Daar leest men:

> Lexique.
> Javanais, — du langage „ngoko" ou commun.

Men onthoude het dus goed: wij hebben hier te doen met Javaansch. Maar wat zien wij tot onze verbazing? Reeds het 3de woord in dit lexicon is Maleisch n.l. aïam (kip) iets verder api (vuur) eveneens Maleisch, enz. enz.

Zoo is dit boek te beschouwen als eene mislukte poging om iets oorspronkelijks te leveren.

Het gedicht is door zijne talrijke vreemde en soms, voor een' Franschen mond moeilijk uit te spreken klanken te druk van gebaren dan dat het kan bekoren. Daarom mag het wel eene verrassing heeten, wanneer men na een' vermoeienden tocht door dit boek plotseling de volgende echte „pantoun" te lezen krijgt:

> D'où viennent sans qu'on les voie aller, les sangsues:
> vers les rivières elles viennent des sawa.
> D'où vient l'amour par des routes que tu n'as sues:
> il vient des Yeux, et dans le sang des veines va!

ofschoon dit slechts eene vertaling is van het Maleische origineel, het welbekende:

> Dari mana datangnja linta,
> dari sawa turun ka kali.
> Dari mana datangnja tjinta,
> dari mata turun ka hati.

Dat de dichter dit schema niet als voorbeeld heeft genomen, is zeer te betreuren; dan ware hij beter geslaagd.

En toch niettegenstaande al de gebreken, die dit boek aankleven, is het een ieder, die belang stelt in het welzijn van Indië een verblijdend feit, te mogen constateeren, dat ook vreemdelingen hunne aandacht wijden aan het schoone Insulinde.

Ut desint vires tamen est laudanda voluntas.

Amsterdam, 14 Maart 1903.

O-Siau-Dhai.

---

1) Ghedé poulo d'Yauwau = groot eiland Java.
2) Omah kou ngen'di! = waar is mijn huis!
3) d Yauwau = Java.
4) Wo-wohan' = vruchten.
5) Bouwah = vrucht.
6) Roti = brood.
7) Toukang' = koopman.
8) harou-hara = lawaai.
9) api = vuur, navire-api = stoomschip.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

De Ingenieur. 28 Maart 1203.

Over den toegang uit zee naar Straat Soerabaja en over de middelen tot verbetering daarvan. Discussie . . . . over de voordracht van . . . . J. W. Welcker.

Tijdschr. voor Nijverheid en Landbouw in N. J. Dl. 66, afl. 3.

J. E. Jasper: Het nut der cassave — N. J. Kollewijn: Onderzoekingen omtrent de aanwezige houtmassa en den bijgroei in de djatibosschen van Java. — Chinosol als conserveeringsvloeistof voor plantendeelen. — W. R. Tromp de Haas: Caronila-Padi. — De cultuur van wortelgewassen in den moestuin. — De mangkoedoe. — Dr. J. G. Kramers: Verhouding van den grond tot de planten. — J. Ph. Ermeling: Ruifkribben voor paardenstallen. — J. G. Doorman: De bijenteelt in Indië en onze spoorwegbesturen. — Iets omtrent kettingen. — A. F. W. Stibbe: Een pernicieuse ziekte in de kina-hipoeans.

Mededeelingen van het Ned. Zendel. Gen. 1903. 1e stuk.

H. Guillaume: Beschrijving van het tandenveilen (ĕrkikĕr) bij de Karo-Bataks. — J. H. Neuman: De smid. — Alb. C. Kruyt: Het wezen van het heidendom te Posso. — Berichten aangaande den voortgang der Evangelisatie in de Minahassa, gedurende het jaar 1900. — Statistieke opgaven van het aantal gedoopten, aangenomen lidmaten en voltrokken huwelijken in de Minahassa, gedurende het jaar 1900. — Staat der Genootschapsscholen in de Minahassa, ult°. Dec. 1900. — De heer Van Kol over de Minahassa.

De Indische Mercuur. 31 Maart 1903. No. 13.

Dr. C. L. van der Burg: De Bond van geneesheeren in Ned.-Indië. — Een Amerikaansch oordeel over eenige oeconomische vraagstukken in de Britsche en Hollandsche Koloniën in Azië. — F. W. Morren: Het schaduwvraagstuk bij de cultuur van Cacao. — Bataviasche Landbouw-vereeniging. — Uitsmelten van ertsen door middel van Petroleum. — S. Kalff: Uit de oude doos. Een kolonisatie-proef in 1743. (V).

Verzending O.-I. Mail.

VOOR DEN HAAG.

Amsterdam, Nederl.,	10 April	24 April	11.30 's av.
Rotterdam, Lloyd,	3 „	17 „	11.30 's av.
Genua, Nederland,	7 „	21 „	9.15 's av.

(Suppletoire verzending den dag volgende op den aangegeven maildag te 5.5 's morgens.)

Marseille, Lloyd,	14 April	28 April	7.45 vm.
Marseille, Fr. dienst,	4 „	18 „	7.45 vm.
Brindisi, Eng. dienst,	10 „	24 „	1.— mid.
Napels, Duits. dienst,	13 „	27 „	9.45 's av.

Via Marseille: Suppletoire verzending van brieven, briefkaarten en aangeteekende stukken den dag volgende op den aangegeven maildag te 7.45 vm.

Via Napels: Suppletoire verzending den dag, volgende op den aangegeven maildag te 12, doch de aansluiting op het vertrek der booten is daarvan niet verzekerd.

MAIL SURINAME.

St. Nazaire. Fr.,	8 April	8 Mei	7.45 vm.
Amsterdam, Nederl.,	14 „	30 April	11.20 's av.
Southampton, Eng.,	31 Mrt.	14 „	11,30 's av.

MAIL CURAÇAO.

Via Genua den 2n van elke maand, alleen op verzoek
Elken Dinsdag en Vrijdag 7.20 's av. via Southampton en Queenstown en New-York.

MAIL CONGO.

Antwerpen den 15n en laatsten van elke maand 7,20 's av.
Lissabon den 8n en den 18n van elke maand 8.19 m.

MAIL CANARISCHE EILANDEN.

(Teneriffe.)

Southampton. Elken Vrijdag 7.20 's av.
Liverpool. Elken Maandag 7.20 's av

ADVERTENTIEN.

KON. NED. STOOMVERWERIJ
Opgericht 1864.
J. HOEVELS.
ROTTERDAM.
CHEMISCHE WASSCHERIJ.
Franco toezending. Franco retour.

DAMES LAMBOOY, 2e Wagenstraat 86a, Den Haag.
W. VAN OLPHEN, Molenstraat 39, „ „
B. STRAUB, Frederikstraat 10, „ „
VAN ROOY, Paul Krugerlaan 20, „ „

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

OOST EN WEST.

RESTAURANT
HEERENGRACHT 4
open, iederen dag der week van **10** ure v. m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **3** ure n. m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en één sambal (*plat du jour*) *f* 0.80.

A. N. BORSBOOM
COIFFEUR,
Heerengracht 50a bij de Princessegracht
DEN HAAG.
De Salons zijn des Zondags tot 6 uur geopend.

Allan & Co.
Koninklijke Nederlandsche
Stoom-Meubelfabriek
Magazijnen ter Meubileering.
Meubelen,
Tapijten, Gordijnstoffen etc.
DEN HAAG:
HOOGSTRAAT 16.
Rotterdam. Utrecht.

ONTVANGEN:
de Nouveautés
voor het aanstaande Saisoen.
J. V. VAN DEN AREND,
Marchand-Tailleur.
Van Kinsbergenstraat 100.
's-Gravenhage.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.

Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses** en **Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

A. J. MESKER,
MEUBELFABRIKANT.
Hofspui 81. Telephoon No. 240. 's-Hage.

Inrichting voor COMPLETE MEUBILEERINGEN, zoowel in koop, als in huur.
Complete Ameublementen voor geheele huizen, boven- of benedenhuizen steeds voorradig.
Gemeubileerde Huizen te Huur,
waarbij:
Huizen met 10 Kamers ad *f* 100 per maand.
Benedenhuizen ad „ 45 per maand.
Bovenhuizen ad „ 60 per maand.
Geheele Inrichtingen steeds voorradig.
GORDIJNEN. TAPIJTEN.

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LYON
Marie Derwel,
Corsets sur Mesure
LA HAYE
36 Jacob van der Doesstraat.

Corset Mystère
Nouveau Modèle hygiènique
approuvé par la faculté de medecine.

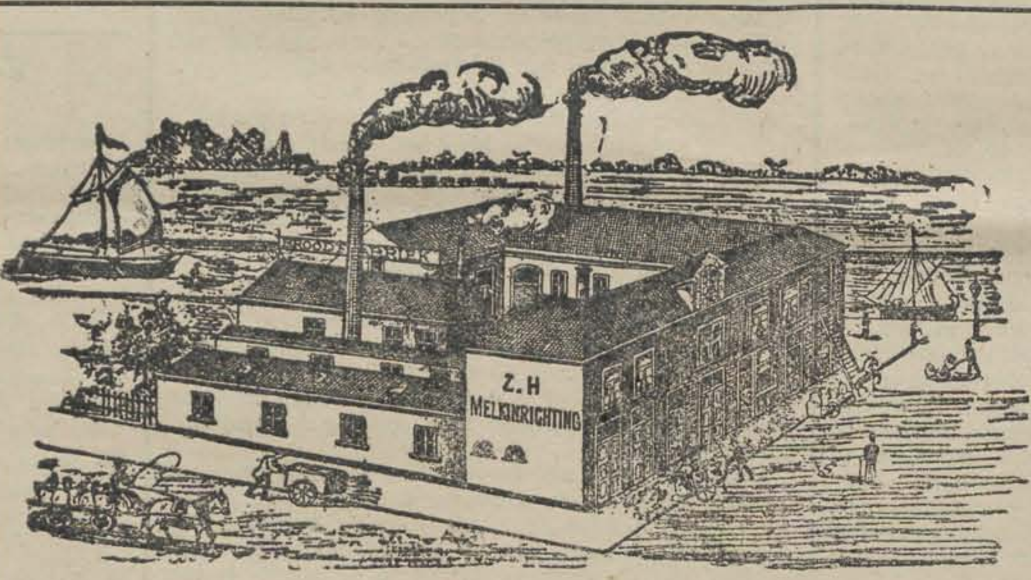
Firma A. KOKEE.
Nieuwe Havenstraat 32[D].
UITZENDING VAN DINERS.
f 0.80 - f 1.00.
Vele Indische recommandatiën.

G. L. Arbeiter,
Spuistraat 63. Den Haag.
HOFBONTWERKER.
Grootste sorteering van uitsluitend I[a] Pelterijen.
Speciale Inrichting tot het bereiden en opmaken van tijgerhuiden enz.
Opzetten van Vogels en Zoogdieren.
Conserveeren van Pelterijen enz., tegen de mot.

SIEGEL-PIANINO.
„*Zie beoordeelingen van binnen- en buitenlandsche autoriteiten, Musici en Technici.*"
HOOFDAGENTSCHAP v. Nederland, Nederl.-Indië, België en Zuid-Afrika,
EERSTE NEDERL. MAATSCHAPPIJ tot Fabr. en Inv. van Muziek-Instrumenten,
voorh. D. ANSINGH en Co., Zwolle.

Stoom-, Wasch- en Bleekinrichting.
OPGERICHT IN 1866.
Meermalen uitgebreid en verbeterd volgens de nieuwste en beste methode tot het wasschen, drogen, strijken en opmaken van alle Witte Bonte, Flanellen en Wollen goederen.
Alle soorten van Gordijnen.
Geeft de meeste waarborg voor eene behandeling met **bacterie vrij** water uit Norton wellen op ± 32 Meter beneden D. P. geboord en in een speciaal toestel ontijzerd.
Voordeelige condities voor enkel gewasschen en gedroogd.
Tarieven op aanvraag gratis verkrijgbaar.

Brief adres: GEBR. HEIJNEN.
Witte Brug. — Den Haag.

De Zuid-Hollandsche Broodfabriek,
Waldorpstraat b/d Rijswijksche Weg,
heeft haren **snellen bloei** te danken aan het leveren van heerlijk brood bereid uit de
ZUIVERSTE GRONDSTOFFEN.
Speciaal adres voor
Zoet Roggebrood en Bruinbrood.
☞ In December wordt 15 pCt. uitgekeerd, welk dividend gewaarborgd is.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 317.

Ontvangen per S. S. Prinses Sophie: „KETELLA".
VERSCHE KRUIDEN — TJINKI THEE.
Manissan Tjampoeradoek. - Atjar Rebong.
Tjobeks en Oelekans. - Vijzels. - Paroeds. - Tanggoks.
Ikan Pepérék. - Terie. - Ebby.
Sirih. - Pinangnoot. - Gambier. - Tabacco.
Kroepoek. - Samballans. - Boemboe. - Macc. Visch.

WONINGGIDS voor 's-GRAVENHAGE en OMSTREKEN
opgemaakt door 't Administratiekantoor der firma
FALKENBURG & Co.
's-GRAVENHAGE, Dennenweg 64,
wordt op aanvrage **gratis** toegezonden.
Ook ligt deze gids op de informatiebureaux der Vereeniging „OOST en WEST" te **'s-GRAVENHAGE** en te **WELTEVREDEN** ter beschikking van belangstellenden.

E. VAN FOREEST-NIX,
WEIMARSTRAAT 37, DEN HAAG.
In Verbandstoffen, Verplegings-Artikelen,
Drogerijen, Chemicaliën.
VERF IN BUSSEN enz.
Centraal Drogist WEIMAR.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Chaussures Françaises et Americaines
A. Kogels & Zoon,
56. Prinsestraat 56. — 's-Gravenhage.
Bericht de ontvangst eener fraaie collectie
VOORJAARS- en ZOMERARTIKELEN
in de nieuwste Fransche en Amerik. modellen.
SPECIALE INRICHTING VOOR SCHOEISEL OP MAAT.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveaute's voor elk seisoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

De Wekker.
Afdeeling Reformkleeding
Zeestraat 29, den Haag.
ONTVANGEN wollen poreuse stoffen, ter vervanging van flanel en jeager.
Zendt franco stalen en modellen.
ATELIER VOOR REFORM-COSTUUMS.

Vraagt offerte voor Ned. OOST en WEST INDIË.
Agent voor den Haag en omstreken, de Heer
A. DE SWERT. Schenkweg 216

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani